

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Juha Koivisto
Pia Blomqvist

TYÖPAPERI

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikat

INNOKYLÄN INNOVAATIOKATSAUS

TYÖPAPERI 23/2016

Juha Koivisto & Pia Blomqvist

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikat

INNOKYLÄN INNOVAATIOKATSAUS

**TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS**

© Kirjoittaja ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-683-4

ISSN 2323-363X

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-683-4>

Lukijalle

Tämä innovaatiokatsaus on sukellus eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämistoimintaan ja sen tuottamiin toimintamalleihin. Katsauksen tutkimusaineisto muodostuu yksinomaan hyvinvointi- ja terveysalan kansalliseen innovaatioympäristöön [Innokylään](#) tuotetuista kehittämissiällöistä. Katsaus on laatuaan ensimmäinen ja kokeiluversio siitä, miten Innokylään luotuja kehittämissiältöjä ja – tietoja voidaan jonkin teeman alla tiivistää ja syntetisoida katsaukseksi. Tämä katsaus tarjoaa sekä kehittäjille että päätöksentekijöille moninaista tietoa eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyen. Katsauksen sisältöjä voidaan käyttää uusien kehittämisavausten rakennuspalikoina ja niitä koskevien päätösten tukena.

Tiivistelmä

Juha Koivisto & Pia Blomqvist. Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikat. Innokylän innovaatiokatsaus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 23/2016. 31 sivua. Helsinki 2016. ISBN 978-952-302-683-4 (verkkojulkaisu)

Tässä innovaatiokatsauksessa tarkastellaan eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämistoimintaa ja sen tuottamia geneerisiä toimintamalleja. Katsaus jäsentää eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvän kehittämistoiminnan kohderyhmiä, tarpeita, tavoitteita ja kehittämisen kohteita sekä toimintamallien keskeisiä ja yhteisiä elementtejä. Lisäksi tuodaan esiin kipupisteitä, joihin kehittämis- ja arviointitoimintaa tulisi edelleen fokusoida. Katsaus rajaa tarkastelun hyvinvointi- ja terveystieteen kansalliseen innovaatioympäristöön [Innokylään](#) tuotettuihin eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämissisältöihin ja toimintamalleihin. Katsaus välittää hyödyllistä tietoa kehittäjille ja päättäjille kehittämistyön ja päätöksenteon tueksi.

Tutkimusmaterialin haussa käytetyt hakusanat olivat eri kombinaatioina seuraavat: syrjäytyminen, eriarvoisuus, työttömyys, elämäntavat, osallisuus, vähentäminen, torjuminen, elintavat, mielenterveys, pienituloisuus, lapsiperhe, opintojen keskeyttäminen, toimeentulotuki ja yksinhuoltaja. Haun tuloksena analyysiin kelpuutettiin 72 toimintamallia (Innokylän toimintamallit). Lisäksi analysoitiin toimintamallien alkuperäistä kehittämistoimintaa ja niiden sovelluksia uusissa toimintaympäristöissä (Innokylän Verstaat).

Verstaiden ja Toimintamallien sisällöt eriteltiin ja arvioitiin tätä varten kehitetyn arviointikehikon avulla. Arviointi tehtiin kahden tutkijan toimesta siten, että aineisto jaettiin puoliksi. Verstasta koskevat sisällöt olivat kohderyhmä, tarpeet, tavoitteet, kehitetty ratkaisu, kokeilu, arviointi, resurssit, toteuttaminen/vakiinnuttaminen ja osallisuus. Toimintamallia koskevat sisällöt olivat käyttötarkoitus ja toteutus.

Kehittämistoiminnan tuottamia yleisiä, geneerisiä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen tähtäviä toimintamalleja löytyi aineistosta runsaasti. Kohderyhmä, jolle malleja kehitettiin, olivat lapset ja perheet, 13–29-vuotiaat nuoret, työttömät sekä ikäihmiset. Kullekin kohderyhmälle suunnatuissa malleissa oli omat painotuksensa, mutta malleista löytyi kaikille kohderyhmille yhteisiä keskeisiä elementtejä ja painotuksia. Yhteisiä peruslähtökohtia ovat huolen puheeksi ottaminen ja ongelmiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa, asiakkaiden tarpeiden huomioiminen yksilöllisesti ja asiakkaiden osallistuminen tätä koskevan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen sekä ongelmien kärjistymisen ja syrjäytymisen torjuminen. Toiminnalla koetetaan tukea omien voimavarojen hyödyntämistä, voimaantumista, hyvinvointia, osallisuutta, sosiaalisten verkostojen, vuorovaikutustaitojen ja yhteisöllisyyden luomista sekä arjen ja sen taitojen hallintaa. Palvelumallien keskeisiä osatekijöitä olivat palvelujen oikea-aikaisuus, niiden vieminen asiakkaan luokse ja kotikäynnit, moniammatillisuus ja -alaisuus, ryhmätoiminnan eri muodot ja vertaisten kokemukset, palvelukokonaisuudet ja -verkostot, sektorirajojen ylittäminen, valmennus, koulutus ja palveluihin ohjaaminen.

Tietosisältöjä toimintamallien sovelluksista ja muunnoksista erilaisiin ympäristöihin löytyi aineistosta niukalti. Myös arviointitietoa löytyi vain paikoitellen niin mallien alkuperäistä kehittämissisältöä kuin niiden kokeiluja ja sovelluksia muissa ympäristöissä koskien. Arviointitulokset kertovat tyypillisesti, että toiminnasta oli asiakkaille hyötyä eri tavoin, mutta syvempi tieto mallien eri osatekijöiden ja erilaisten mekanismien merkityksestä muutoksen saavuttamisessa puuttuu.

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toiminnasta syntyy aineiston perusteella kuva, jossa on yhteisesti jaettu ja oikeansuuntainen ydin. Palvelukokonaisuudet, monialaisuus ja sektorirajojen ylittäminen ovat malleissa mukana, mutta vaikutelmaksi jää, että vielä on otettava lisäaskeleita tähän suuntaan. Toimintamalleista löytyy paljon eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikoita, joita luovasti yhdistelemällä on mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia ennemminkin kuin pitäytymällä vain johonkin tiettyyn toimintamalliin. Kehittämisen tavoitteena voisi olla vieläkin radikaalimmat uudistukset rakenteissa ja kokonaisissa syteemeissä, joita tässä katsauksessa eritellyissä toimintamalleissa ja kehittämistoiminnassa otetaan paljolti annettuina, koskien palvelu- ja koulutusjärjestelmiä sekä muita yhteiskunnallisia rakenteita.

Avainsanat: Innokylä, eriarvoisuus, syrjäytyminen, torjuminen, ennaltaehkäisy, kehittäminen, toimintamalli

Sisällys

Lukijalle	3
Tiivistelmä.....	4
1 Johdanto	6
2 Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjuminen.....	7
3 Tutkimuskysymykset	8
4 Menetelmä ja aineisto.....	9
5 Tulokset.....	10
5.1 Lapset ja perheet	10
Tarpeet.....	10
Tavoitteet.....	10
Kehittämisen kohteet	10
Toimintamallit	10
5.2 13–29-vuotiaat nuoret	13
Tarpeet.....	13
Tavoitteet.....	13
Kehittämisen kohteet	14
Toimintamallit	14
5.3 Työttömät.....	17
Tarpeet.....	17
Tavoitteet.....	17
Kehittämisen kohteet	17
Toimintamallit	18
5.4 Ikäihmiset.....	20
Tarpeet.....	20
Tavoitteet.....	21
Kehittämisen kohteet	21
Toimintamallit	21
5.5 Muut kohderyhmät.....	22
Tarpeet.....	23
Tavoitteet.....	23
Kehittämisen kohteet	23
Toimintamallit	23
6 Johtopäätökset	25
Liite 1: Kehittämistoiminnan arviointikehikko	27
Lähteet.....	31

1 Johdanto

Tässä innovaatiokatsauksessa tarkastellaan eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämistoimintaa ja sen tuottamia geneerisiä toimintamalleja, joita voidaan ottaa käyttöön ja sovittaa erilaisiin toimintaympäristöihin. Katsaus jäsentää eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvän kehittämistoiminnan kohderyhmiä, tarpeita, tavoitteita ja kehittämisen kohteita sekä toimintamallien keskeisiä ja yhteisiä elementtejä. Lisäksi tuodaan esiin niitä kipupisteitä, joihin kehittämis- ja arviointitoimintaa tulisi edelleen fokusoida. Katsaus rajaa tarkastelun hyvinvointi- ja terveysalan kansalliseen innovaatioympäristöön [Innokylään](#) tuotettuihin eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämissisältöihin ja toimintamalleihin. Katsaus välittää hyödyllistä tietoa kehittäjille ja päättäjille kehittämistyön ja päätöksenteon tueksi.

2 Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjuminen

Samalla kun suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden taso on jatkuvasti kohentunut, on hyvinvoinnin jakautuminen väestössä muuttunut yhä eriarvoisemmaksi (THL 2015a). Pitkän koulutuksen saaneet, hyvätuloiset tai hyvässä ammattiasemassa olevat elävät keskimäärin pitempään ja terveempinä kuin muut (Prättälä ym. 2007), kun taas matalasti koulutetuille ja pienipalkkaisille kertyy keskimääräistä enemmän hyvinvoinnin ongelmia. Erot ilmenevät esimerkiksi työllisyydessä, toimeentulossa, elinoloissa ja terveystalouden saatavuudessa (THL 2016a).

Syrjäytymisen käsitteellä kuvataan yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja, joihin liittyvät kiinteästi myös eriarvoisuus ja terveyserot. Syrjäytyminen voi olla seurausta muun muassa työttömyydestä, köyhyydestä, mielenterveysongelmista, alkoholisoitumisesta tai joutumisesta yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. Se estää ihmisiä osallistumasta täysipainoisesti normaaleihin yhteiskunnan toimintoihin. Syrjäytymisalttius kasvaa erityisesti elämän muutosvaiheissa, kuten koulun, opiskelun, työsuhteen tai parisuhteen päättyessä (STM 2016a).

Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot voivat toimia suojaavina tekijöinä hyvinvointivajeita ja syrjäytymistä vastaan. Osallisuuteen liittyvät riittävä toimeentulo, toiminnallinen osallisuus ja yhteisöihin kuuluminen. Sosioekonomiset erot näkyvät osallistumisessa siten, että korkeimmassa ammattiasemassa olevat osallistuvat esimerkiksi seuratoimintaan selvästi työttömiä enemmän. Sosiaalinen aktiivisuus vähentää riskiä sairastua moniin vakaviin sairauksiin. Osallisuutta edistämällä voidaan ehkäistä yhteiskunnallista syrjäytymistä sekä vähentää eriarvoisuutta (THL 2015b).

Kansanterveys kohenee tehokkaimmin, kun parannetaan niiden väestöryhmien terveyttä, joissa terveysongelmat ovat yleisimpiä. Terveyseroja kaventamalla voidaan parantaa väestön työ- ja toimintakykyä, laskea kuntatalouden kustannuksia sekä vähentää terveys- ja sosiaalipalvelujen tarvetta ja turvata riittävät palvelut. Esimerkiksi ikäihmisten päivittäinen avuntarve vähenisi puoleen, jos koko väestön toimintakyky olisi samalla tasolla kuin korkeasti koulutetuilla (THL 2016b).

Terveyserojen kaventaminen on asetettu tavoitteeksi kansallisiin strategioihin ja ohjelmiin. Esimerkiksi Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta -kärkihanke korostaa haavoittuvien ryhmien terveyden kohentamista. Tärkeäksi toimenpiteeksi on nostettu hyvien käytäntöjen levittäminen ja käyttöönotto (STM 2016b). johon tämä katsaus osaltaan vastaa.

Tämä katsaus kokoaa kansalliseen hyvinvointi- ja terveysalan innovaatioympäristöön Innokylään työstettyä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen paikallista kehittämistoimintaa ja tämän tuottamia toimintamalleja, jotka ovat avoimesti käyttöönotettavissa ja sovellettavissa erilaisiin toimintaympäristöihin.

3 Tutkimuskysymykset

Katsauksen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Millaisille kohderyhmille eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen ratkaisuja on kehitetty?
- 2) Millaisten tarpeiden pohjalta ratkaisuja on kehitetty, mitä kehittämisellä on tavoiteltu?
- 3) Millaisia kohteita kehittämistoiminnalla on ollut?
- 4) Millaisia eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toimintamalleja kehittämistoiminta on tuottanut ja millaisia tuloksia niiden erilaisten sovellusten avulla on saavutettu?
- 5) Millaisia keskeisiä ja yhteisiä elementtejä toimintamalleissa on?
- 6) Millaisia kehittämisen haasteita tai kohteita eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toiminnassa on?
- 7) Millaista tietoa eriarvoisuutta ja syrjäytymistä torjuvasta toiminnasta tarvittaisiin lisää?

4 Menetelmä ja aineisto

Tämä katsaus analysoi ja kokoaa hyvinvointi- ja terveysalan kansallisessa innovaatioympäristössä Innokylässä työstettyä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvää kehittämistoimintaa sekä kehittämisen tuottamia geneerisiä toimintamalleja.

Innokylän Verstaas on virtuaalinen työskentelytila, jossa kehitetään tiettyyn kehittämisen haasteeseen vastaavaa ratkaisua. Verstaalla työstetään kehittämisen perustana olevia tarpeita, kehittämisen tavoitteita, kehitettävän ratkaisun osatekijöitä ja sen toteuttamisen edellytyksiä, kuvataan ratkaisu, tehdään sen toteuttamis- ja arviointisuunnitelma sekä kirjataan arvioinnin tulokset. Verstaalla kehitetty paikallinen ratkaisu voidaan yleistää jaettavaksi toimintamalliksi Innokylän Toimintamalli-osioon. Kaikista paikallisista ratkaisuista ei kuitenkaan saa yleistettyä geneeristä toimintamallia.

Toimintamallit ovat Innokylässä vapaasti hyödynnettäviä geneerisiä malleja. Toimintamalli määrittelee käyttötarkoituksen ja toteutuksen keskeiset osatekijät. Toimintamalli koostuu olettamuksista, millaisilla toimijoilla, toiminnoilla ja välineillä tarkoitus voidaan mahdollisesti saavuttaa. Toimintamallit eivät sisällä paikallista tietoa. Toimintamallista on mahdollista siirtyä Verstaalle, jossa voi jäsentää ja räätälöidä mallia omaan toimintaympäristöön sopivaksi ratkaisuksi. Toimintamallin sovellukset eri toimintaympäristöissä ovat aina omanlaisiaan ratkaisuja ja niiden avulla saavutetut tuloksetkin voivat olla kovin erilaisia. Toimintamallit eivät itsessään ole vaikuttavia tai toimivia, vaan ne voivat olla sitä vasta, kun ne on viety käytäntöön johonkin tiettyyn toimintaympäristöön. Geneeristä toimintamallia voidaan tämentää erilaisissa toimintaympäristöissä tehtyjen kokeilujen ja arviointien perusteella.

Innokylästä haettiin vapaasanahauulla ja asiasanojen avulla eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvää kehittämistoimintaa (Verstaas) ja toimintamalleja (Toimintamalli). Haut tehtiin huhtikuussa 2016. Työskennellessään Innokylässä käyttäjä itse nimeää ja asiasanoittaa kehittämistyönsä, joten hakuosumat perustuvat käyttäjien määritelmiin siitä, onko kehittämistoimintaa tai toimintamalli eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvää. Osumien ulkopuolelle on näin ollen voinut jäädä relevanttia aineistoa. Käytetyt hakusanat olivat eri kombinaatioina seuraavat: syrjäytyminen, eriarvoisuus, työttömyys, elämäntavat, osallisuus, vähentäminen, torjuminen, elintavat, mielenterveys, pienituloisuus, lapsiperhe, opintojen keskeyttäminen, toimeentulotuki ja yksinhuoltaja.

Haun tuloksena analyysiin kelpuutettiin 72 Toimintamallia, Verstaita oli jonkin verran enemmän. Osa toimintamalleista oli ilman Verstaasta eli mallin kehittämisprosessin sisältöjä ja/tai sen sovelluksia ei ollut työstetty Innokylässä. Myös osa Verstaista oli ilman toimintamallia eli niistä ei ollut toistaiseksi luotu geneeristä mallia.

Verstaiden ja Toimintamallien sisällöt eriteltiin ja arvioitiin tätä varten kehitetyn kehittämistoiminnan arviointikehikon avulla (Liite 1). Arviointi oli samalla kehikon kehittävää kokeilua. Arviointi tehtiin kahden tutkijan toimesta siten, että aineisto jaettiin puoliksi. Verstaista ja Toimintamalleja varten luotiin omat excel-matriisinsa, joihin näistä koottiin arviointikehikon mukaiset tietosisällöt. Verstaasta koskevat sisällöt olivat kohderyhmä, tarpeet, tavoitteet, kehitetty ratkaisu, kokeilu, arviointi, resurssit, toteuttaminen/vakiinnuttaminen ja osallisuus. Toimintamallia koskevat sisällöt olivat käyttötarkoitus ja toteutus.

5 Tulokset

Kehittämistoiminnan kohderyhmät jakaantuvat aineistossa neljään luokkaan: 1) lapset ja perheet, 2) 13–29-vuotiaat nuoret, 3) työttömät ja 4) ikäihmiset. Kohderyhmissä oli kuitenkin päällekkäisyyttä siten, että sama kohderyhmä saattoi sopia useampaan luokkaan, esim. tietty työttömien nuorten kohderyhmä. Tämän lisäksi aineistossa kehitettiin ratkaisuja, joiden kohderyhmä määriteltiin varsin yleisellä tasolla, esim. sopii kaikentyyppisille kohderyhmille.

5.1 Lapset ja perheet

Lapset ja perheet – kohderyhmiä aineistossa olivat esimerkiksi alakouluikäiset lapset, nuoret äidit, 0-8-vuotiaiden lasten perheet, lapsiperheet, venäläistaustaiset lapsiperheet, maahanmuuttajaperheet, neuvolasta ohjautuvat asiakkaat, sekä huostaanotetut, perhehoitoon sijoitetut alakouluikäiset lapset sekä heidän vanhempansa ja sijaisvanhempansa.

Tarpeet

Lapset ja perheet - kohderyhmän tarpeet liittyivät lapsiperheitä tukeviin palveluihin. Tarpeiksi kuvattiin mm. asiakkaan kannalta järkevät palvelukokonaisuudet, joissa apu olisi saatavilla matalan kynnyksen periaatteella oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Palvelutarpeissa korostuivat yhden luokun periaate, jossa monialaisiin haasteisiin vastataan toimivalla yhteistyöllä. Lisäksi mainittiin lapsen huomiointi perhetä tukevissa palveluissa. Erikseen mainittiin isien mielenterveysongelmiin, kouluikäisten vuorovaikutuksen ongelmiin, sijoitettujen lasten sekä maahanmuuttajaperheiden tukeen ja ennaltaehkäisyyn liittyviä tarpeita.

Tavoitteet

Kehittämisen tavoitteet liittyivät ongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä hyvinvoinnin tukemiseen. Palvelujen osalta tavoitteina olivat parempi palveluohjaus, monialaisten palvelujen saatavuus yhdestä paikasta, yhteistyön kehittäminen, työntekijöiden tukeminen ja tiedonkulun parantaminen sekä lasten huomiointi perhepalveluissa. Tavoitteina oli myös toimintatapojen kehittäminen ja käyttöönotto eri ympäristöissä, esimerkiksi monikulttuurisuuden huomioiva toimintatapa tai lapsen puheeksioton käytäntö. Lisäksi tavoitteina olivat vertaistuen tarjoaminen, sosiaalisten verkostojen ja yhteisöllisyyden lisääminen, koulunkäynnin ja kotoutumisen tukeminen sekä arjen hallinnan parantaminen. Myös yksilö- tai perhekeskeisiä yksilöllisiä tavoitteita asetettiin.

Kehittämisen kohteet

Lapset ja perheet -kohderyhmän eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen tähtäävän kehittämistoiminnan keskeisinä kohteina olivat erilaiset perhetyön ratkaisut. Tällaisia olivat esimerkiksi alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia tukemaan tarkoitettu hyvinvointineuvola, palveluntuottajat yli sektorirajojen yhteen nivova verkostomainen perhekeskustoiminta, lastensuojelun perhetyön vertaisryhmä, maahanmuuttajien palveluohjauksellinen perhetyö ja perhevalmennus sekä kulttuuritulkkaukset, jossa yhdistyy kielen tulkkaukset, palveluohjaus ja vertaistuki venäläisille maahanmuuttajaperheille. Lisäksi kehittämisen kohteita olivat muun muassa lapsilähtöisyys päihdetyössä, lasten huomioiminen aikuisten palveluissa, masentuneen isän hoitoketju neuvolassa ja perhetyö kuvallisen etäyhteyden avulla.

Toimintamallit

Innokylästä löytyi 23 sellaista paikallisesta kehittämistoiminnasta jalostettua, lapset ja perheet -kohderyhmälle suunnattua toimintamallia, joiden yhdeksi tarkoitukseksi määriteltiin eriarvoisuuden ja/tai syrjäytymisen torjuminen tai ennaltaehkäisy. Valtaosa toimintamalleista on erilaisia perhetyön ratkaisuja.

[Hyvinvointineuvola](#) on Tampereella vuodesta 2002 alkaen kehitetty toimintamalli, joka on otettu käyttöön koko kaupungin alueella. Hyvinvointineuvola on tavallinen äitiys- ja lastenneuvola, jonka tehtävänä on tukea alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia. Lapsiperheiden ongelmia pyritään tunnistamaan varhain ja ehkäisemään. Tarvittavan tuen järjestämisessä neuvolassa on terveydenhoitajan ja lääkärin apuna moniammatillinen tiimi, joka toimii työntekijöiden konsultatiivisena yhteistyöfoorumina, perheen kohtaajana ja osana palveluohjauksen käytäntöä. Tiimin lisäksi neuvolan työvälineinä ovat perheen psykososiaalista tilannetta kartoittavat ja puheeksi ottamista helpottavat vanhempien lomakkeet, raskaudenaikainen kotikäynti ja erilaiset vertaisryhmät.

Toimintamallia arvioitiin kehittämisprosessin aikana asiakkaiden, työntekijöiden ja esimiesten näkökulmasta kyselyiden ja haastatteluiden avulla. Asiakkaat ovat kokeneet moniammatillisen tiimin toiminnan ”turvaverkkona”, joka on käytettävissä, jos apua tarvitaan. Tärkeänä nähtiin, että apua saadaan nimenomaan tutusta neuvolasta. Niille, joilla ei ollut omakohtaisia kokemuksia yhteistyöstä tiimin kanssa, ajatus useiden ammattilaisten tapaamisesta samassa tilaisuudessa tuntui vaativalta. Kuitenkin ajateltiin, että jos apua todella tarvitsisi, olisi neuvolan tiimin tapaaminen helpompaa kuin muihin palveluihin hakeutuminen.

[Verkostomaisen perhekeskuksen](#) toimintamallia on kokeiltu Kaarinassa, Turussa ja Kemiönsaarella. Perhekeskuksen periaatteena on nivoa yhteen lasten eri palveluntuottajat yli sektorirajojen ilman fyysisiä erillisiä toimipistettä. Perhekeskus tukee muita kunnan tuottamia peruspalveluita. Toiminta rakentuu lapsille, perheille ja nuorille tarjottavien sosiaalipalvelujen ympärille ja verkottuu peruspalvelujen kuten koulun, varhaiskasvatuksen ja neuvolan kanssa. Palveluverkostoon linkitetään kunnallisten palvelujen lisäksi myös järjestöjen, seurakuntien ja yksityisen sektorin toimijoita. Perhekeskus pyrkii toimimaan dialogisesti ja jalkauttamaan erityispalvelut lasten ja nuorten luonnollisiin kasvuympäristöihin. Toiminnassa pyritään kiinnittämään huomio asiakkaan saaman palvelun oikea-aikaisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Toiminnalla halutaan ehkäistä korjaavien palveluiden tarvetta.

[Varhaisen perhetyön](#) toimintamalli on Salossa kehitettyä ennaltaehkäisevää tukea 0-8-vuotiaiden lasten perheiden arjen haasteisiin. Nopean intervention avulla tavoitellaan sitä, että perheet saavat oikea-aikaisesti tarvitsemansa tuen. Asiakasperheet ohjautuvat varhaisen perhetyön piiriin pääasiassa terveydenhuollosta, varhaiskasvatuksesta ja alkuopetuksesta. Prosessi voi käynnistyä, kun asiakasperhe kokee tarvitsevansa tukea arjessa tai lapsiperheen kanssa toimijalla herää huoli asiakasperheen elämäntilanteesta tai asiakasperhe ottaa itse yhteyttä varhaisen perhetyön työntekijään tai asiakasperhe ottaa yhteyttä lapsiperheen kanssa toimijaan (neuvolan terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen henkilöstö tms.). Keskustelun ja alkukartoituksen jälkeen tehdään päätös varhaisen perhetyön aloittamisesta. Perhetyö suunnitellaan aina yksilöllisesti perheen kanssa, perheen tarpeita ja omaa asiantuntijuutta kunnioittaen (kotikäyntityö, palveluohjausta, tukea lomakkeiden täytössä, asiakasperheiden verkostoissa mukana oleminen, arjen tilanteissa tukeminen). Varhaisen perhetyön työskentelyjakson aikana tehdään tarvittaessa verkostotyötä/työparityöskentelyä muiden perheen tuki- ja lähiverkkojen kanssa.

Varhaista perhetyötä arvioitiin pilottiaikana, jolloin ennaltaehkäisevää, varhaista perhetyötä sai yhteensä 344 salolaista lapsiperhettä. Hankkeen kustannuslaskelmien mukaan ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen ovat taloudellisesti huomattavasti edullisempia kuin korjaavien toimien kustannukset. Varhaisen perhetyön hinnaksi on määritelty 44,33 €/ tunti. Tämän perusteella yhden perheen perhetyön hinnaksi voidaan laskea keskimäärin 598,45 € (9 käyntiä x 1,5 h). Varhaisen perhetyön ohjaajille tehdyn kyselyn perusteella perhetyöstä on ollut tukea heidän omaan työhönsä. 19,8 % vastanneista olisi ottanut yhteyttä lastensuojeluun ja 15 % olisi ohjannut perheen Kasvatus- ja perheneuvolaan ellei Varhaista perhetyötä olisi ollut tarjolla. Varhaisen perhetyön asiakasperheille tehtyjen seurantapuheluiden perusteella varhaisen perhetyön päättymisen jälkeen lastensuojelun piirissä oli kaksi perhettä ja 34 perhettä oli ohjautunut varhaisen perhetyön piiristä muun tuen piiriin.

[Varhaisen tuen intensiivinen perhetyö](#) on Espoossa kehitetty toimintamalli, jossa varhaisen tuen perhetyön ja aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalveluiden välisellä yhteistyöllä tähdätään siihen, että lapsiperheille tarjotaan tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aikuisten palveluiden kautta. Aikuisten palvelut tarjoavat perhetyötä tuen tarpeessa oleville lapsiperheille. Tavoitteena on monitoimijainen asiakasprosessi, jossa asiakas nähdään yhteisenä. Perhetyön työskentely tapahtuu useimmiten perheen koton. Asiakasperhe, yhteistyötaho ja perhetyön perheohjaaja/t tapaavat 1-8 kertaa kuukaudessa.

Muuramessa kehitettyyn [lastensuojelun perhetyön vertaisryhmään](#) ohjaututaan perhetyöstä tai neuvolasta. Ryhmän jäseniä yhdistää nuori äitiys, väsymys tai masennus, ei välttämättä lastensuojeluasiakkuus. Vertaisryhmätoiminnan tarkoitus on mahdollistaa osallistujille vertaistukea, sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisyyttä. Ryhmien tarkoituksena on tuoda sisältöä arkeen, edistää arjen hallintaa ja parantaa vuorovaikutustaitoja. Ryhmä kokoontuu 10-13 kertaa vuoden aikana. Toimintaa on juurrutettu osaksi Muuramen kunnan perustyötä ja Jyväskylän seudun ehkäisevää lastensuojelun perhetyötä. Palautekeskustelujen, kirjallisen palautteen ja osallistuvan havainnoinnin perusteella toiminta on koettu voimavaroja tukevana ja iloa arkeen tuottavana sekä viikkoa, ystävyysuhteita ja sosiaalisia taitoja rytmittävänä. Syrjäytymisen riski on vähentynyt. Toiminta säästää työresursseja, koska voidaan tukea useampia samalla kertaa ja ehkäistä lisäongelmien syntymistä.

Mikkelissä kehitetyssä [ohjatun vertaisryhmätoiminnan](#) mallissa ryhmään osallistuvien on mahdollista käsitellä ongelmiaan samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Ryhmässä saadaan omaan elämäntilanteeseen uutta näkökulmaa ja tukea.

Kolme toimintamallia oli suunnattu maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävään perhetyöhön. Kymenlaakson kahdessa kunnassa kokeillun [Kulttuuritulkki](#)-toiminnan tarkoituksena on tukea venäläistaustaisten lapsiperheiden hyvinvointia ja kotoutumista sekä sosiaali- ja kasvatustyöntekijöitä heidän työssään. Asiakastilanteesta sekä asiakkaiden ja työntekijöiden tarpeista riippuen kulttuuritulkkaukseen kuuluvat seuraavat työmuodot: kielellinen tuki, asiakkaiden tukihenkilönä toimiminen, tiedon välittäminen, palveluohjaus, ja työnhajauksellinen tuki työntekijöille. Asiakkaille, kulttuuritulkkille ja sosiaalialan työntekijöille tehtyjen haastattelujen perusteella toiminta on osoittautunut tehokkaaksi ja toimivaksi, sillä siinä yhdistyy monta eri toimintaa ja sekä asiakkaat että työntekijät ovat pystyneet luomaan luottamuksellisen suhteen sekä keskenään että kulttuuritulkkiin, jolla on pidemmät yhteistyö- ja asiakassuhteet kuin vieraan kielen tulkilla ja kokonaisvaltainen käsitys asiakkaiden tilanteista. Kulttuuritulkki on tukenut asiakkaiden voimaantumista sekä työntekijöitä omassa työssään.

Pohjanmaan kunnissa kokeillussa [maahanmuuttajien palveluohjauksellisessa perhetyössä](#) on tarkoitus asiakaslähtöisen ja verkostomaisen työotteen avulla kulkea perheen rinnalla, tukea varhaisessa vaiheessa, neuvoa kädestä pitäen ja tukea monipuolisesti perheen arkea. Palveluohjauksikäytäntö perustuu sosiaalityöntekijän ja palveluohjaajan työparityöskentelyyn, jossa tuetaan löytämään perheen omat voimavarat. Asiakkaan kanssa tehdään tilannearviointia ja annetaan palveluohjausta. Ammattilaisten itsearviointin perusteena palveluohjaajien toiminta maahanmuuttaja-asiakkaiden parissa on hyödyllistä ja tuloksekas työmuoto. Palveluohjauksessa käytettävät palvelusuunnitelmat olivat edistäneet kotouttamistyön yksilö- ja perhekohtaista suunnitelmallisuutta. Palveluohjaajan työn avulla maahanmuuttajien arkeen liittyvä tieto oli saatu paremmin esiin.

Itä-Helsingin alueella kehitetyn [maahanmuuttajien perhevalmennuksen](#) tarkoituksena on antaa maahanmuuttajaperheille ajan tasalla olevaa tietoa odottavaa ja vauvaperhettä koskevista asioista. Samalla perheet voivat tutustua suomalaiseen terveydenhuoltojärjestelmään sekä tämän hetken tietouteen hoitaa ja kasvattaa lasta. Mallissa toteutetaan neljä tapaamista ennen ja neljä jälkeen synnytyksen. Mallia oli kokeiltu somaliperheiden kanssa. Perheiden osallistumisen motivointi oli ollut haastavaa. Äidit pitivät ryhmiä tarpeellisina, tietous lisääntyi. Äidit jakoivat tietoa myös tuttavilleen ja käynnit terveydenhoitajalla ilman ajanvarausta vähenivät.

Etäyhteyden avulla tapahtuvaa perhetyötä ovat kolme toimintamallia, joita on kehitetty erityisesti Lapin alueen pitkät etäisyydet huomioiden. [Ensikodin odotusajan työskentely etäyhteydessä](#)-toiminnan tarkoituksena on helpottaa ensikotiin tuleamista, sillä asiakas ja työntekijä tutustuvat jo ennen ensikotiin tuloa. Asiakkaalle tarjotaan asiakkaan tarpeiden mukaan 5, 10 tai 20 tapaamiskerran työskentelyjaksoa. Tapaamisten sisältö rakennetaan yksilöllisesti ja tavoitteellisesti asiakkaan tarpeiden mukaan. Työskentely koostuu seuraavista teemoista: mielikuvat vauvasta, äidin ja vauvan hyvinvointi, perheen läheisverkoston ja elinympäristön kartoitus, valmistautuminen vauvan syntymään ja synnytykseen. [Etäyhteydessä toteutettavien koti-harjoittelujen ja ensikotijakson jälkeisen jatkotyöskentelyn](#) tarkoituksena on tukea arkielämän taitoja, päihäteetöntä arkea sekä vanhemmuutta turvallisessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä videoneuvotteluyhteyden välityksellä. [Miestyö etäyhteydessä](#) on matalan kynnyksen apua, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä sekä lisää perheiden hyvinvointia. Toiminta tarjoaa miehille

apua ja tukea akuuttiin elämänkriisiin oikea-aikaisesti. Toiminta toteutetaan kuvallisessa etäyhteydessä asiakkaan omalle paikkakunnalle. Työntekijä ja asiakas tapaavat 1-5 kertaa. Tapaamistiheys ja sisältö rakennetaan yksilöllisesti ja asiakkaan tarpeiden mukaan. Tarvittaessa henkilö ohjataan muiden palveluiden piiriin.

Muita lapset ja perheet -kohderyhmälle kehitettyjä toimintamalleja olivat mm. [lapsilähtöisyys päihde-työssä](#), [lasten huomioiminen aikuisten palveluissa](#), [masentuneen isän hoitoketju neuvolassa](#), [rumpukerho](#), [monialainen palvelutarpeen arviointi-tiimi](#), [lasten ja nuorten ehkäisevän työn pienryhmätoiminta](#), [monialainen SISUKAS-malli sijoitettujen lasten koulunkäynnin tueksi](#), sekä lapsiperheiden yksinäisyyttä vähentämään tarkoitettu [äiti- ja isämentoritoiminta](#).

Lapset ja perheet -kohderyhmälle kehitettyjen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toimintamallien yhteisiä peruslähtökohtia olivat huolen puheeksi ottaminen ja ongelmiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa, asiakkaiden tarpeiden huomioiminen yksilöllisesti ja asiakkaiden osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen sekä ongelmien kärjistymisen ja syrjäytymisen torjuminen. Toiminnalla koetetaan tukea lasten ja perheiden omien voimavarojen hyödyntämistä, voimaantumista, sosiaalisten verkostojen, vuorovaikutustaitojen ja yhteisöllisyyden luomista sekä arjen ja sen taitojen hallintaa. Palvelumallien keskeisiä elementtejä olivat palvelujen oikea-aikaisuus, niiden vieminen asiakkaan luokse ja kotikäynnit, moniammatillisuus, palvelukokonaisuudet ja -verkostot, sektorirajojen ylittäminen ja palveluihin ohjaaminen. Vertaisten kokemukset ja vertaisryhmätoiminta oli keskeisellä sijalla. Paikoin korostettiin myös torjumisen ja ennaltaehkäisyn taloudellisuutta korjaaviin palveluihin verrattuna.

5.2 13–29-vuotiaat nuoret

13–29-vuotiaiden nuorten kohderyhmäksi määriteltiin esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevat 13-23-vuotiaat nuoret, joustavassa perusopetuksessa olevat 7-9-luokkalaiset, sairastuneet nuoret, jotka erikoissairaanhoidossa tai erikoisaloilla ja joilla syrjäytymisen uhkatekijä elämäntilanteen tai itsenäistymisen osaluilla, kutsunta- ja varusmies/siviilipalvelusikäiset nuoret miehet ja alle 30-vuotiaat työttömät nuoret.

Tarpeet

13–29-vuotiaille nuorille suunnatun kehittämisen tarpeet liittyivät monesti yhden luukun periaatteella tarjottaviin palveluihin, joista saa kokonaisvaltaista apua. Palveluissa korostettiin toimivaa yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä hoito- ja palveluketjujen kartoitusta. Nuorten tarpeiksi kuvattiin syrjäytymiskehityksen ehkäiseminen ja riskiryhmiin kuuluvien seulonta ja tunnistaminen. Tarpeet liittyivät elämäntilanteen ja itsenäistymisen tukemiseen, epäterveellisiin elintapoihin puuttumiseen, koulunkäynnin tukeen ja poissaoloihin puuttumiseen sekä työelämään siirtymiseen. Lisäksi mainittiin nuorten osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen, nuoren kohtaaminen, kuunteleminen ja vertaistuki sekä mielekkään tekemisen tarjoaminen.

Tavoitteet

Nuorille suunnatun kehittämisen tavoitteiksi määriteltiin mm. matalan kynnyksen palvelun kehittäminen, palvelujen parempi saatavuus ja asiakaslähtöisyyden lisääminen, palvelujen parempi tuntemus ja palveluohjauksen toteuttaminen, kokonaisvastuun ottaminen, sektorien välisen yhteistyön lisääminen sekä resurssien tehokkaampi käyttö. Lisäksi tavoitteiksi asetettiin oireilevien tunnistaminen ja löytäminen, varhaisen tuen tarjoaminen, syrjäytymiskehityksen ehkäisy ja laitossijoitusten vähentäminen. Nuorten hyvinvointiin liittyviä tavoitteita olivat mm. voimaantuminen, motivaation ja vastuullisuuden lisääntyminen, terveellisten elintapojen lisääntyminen, koetun terveyden paraneminen, terveyserojen väheneminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten lisääntyminen ja vuorovaikutuksen parantuminen. Tavoitteiksi asetettiin myös koulu- tai työpaikan löytäminen ja siellä pysyminen, yhteisen toimintakulttuurin luominen koulupoissaoloihin puuttumiseksi sekä erilaisten toimintamallien kehittäminen, juurruttaminen ja kirjaaminen strategioihin.

Kehittämisen kohteet

13–29-vuotiaille nuorille suunnatun eriarvoisuuden torjumisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen kehittämisen kohteet jakaantuvat kahteen kokonaisuuteen: nuorten yksilölliseen ohjaukseen, tukeen ja valmennukseen tähtäävät ratkaisut sekä erilaiset ryhmätoiminnan muodot.

Nuorten ohjaus, tuki ja valmennus -kokonaisuudessa kehitettiin kutsunnoissa ja palveluksen keskeytyessä tarjottavaa aktiivista tukea, monialaista verkostotyötä, toimintatapaa tunnistaa nuoren ongelmia tämän omassa kasvuympäristössä sekä joustavassa perusopetuksessa olevien nuorten yksilöllisen opintopolun tukea moniammatillisesti, 8. luokalta jatko-opintojen käynnistymiseen toisen asteen 1. joulukuun saakka. Lisäksi kehitettiin matalankynnyksen mielenterveyspalvelua, nuorisotakuun tehostamista monialaisen yhteistyön avulla, nuorten neuvontapistettä poissaoloihin puuttumisen käytäntöä, sekä elämänhallintaa ja terveellisiä elämäntapoja tukevaa kurssia.

Ryhmätoiminta -kokonaisuudessa kehitettiin elämän hallinta -ryhmää nuorille, ryhmämuotoista sosiaalityötä, kokemuksellista ryhmätoimintaa sekä kulttuuripajaa jossa koulutetaan mielenterveyskuntoutujia ohjaamaan luovien alojen toiminnallisia ryhmiä toisilleen.

Toimintamallit

13–29-vuotiaiden nuorten kohderyhmälle suunnatusta kehittämistoiminnasta oli syntynyt 19 toimintamallia.

Nuorten ohjaus, tuki ja valmennus

Oulun seudun kunnissa otettiin käyttöön vuosina 2011–2012 kolme Kaste-ohjelmassa kehitettyä, lähinnä nuorten syrjäytymisen torjumiseen tarkoitettua toimintamallia: joustavasta joustavasti toiselle asteelle, haastavasti käyttäytyvän nuoren tuen polku ja nuorten neuvontapiste TsekPoint.

[Joustavasta joustavasti toiselle asteelle](#) -toiminta on joustavassa perusopetuksessa olevien nuorten yksilöllisen opinpolun tuki moniammatillisesti, 8. luokalta jatko-opintojen käynnistymiseen toisen asteen 1. joulukuun saakka, kun nuoren perusopetus on vaarassa keskeytyä. JOPO-luokan oppilas opiskelee yksilöllisen opinpolun mukaan yleisopetuksen joustavassa perusopetuksessa, jossa painottuvat toiminnalliset menetelmät. JOPO-opettaja vastaa pääasiassa opetuksesta, mutta oppilas voi olla myös aineenopettajien tunneilla. Malli oli otettu käyttöön neljässä kunnassa. Oppilaita ja opettajia osallistaneen arvioinnin mukaan toiminta on oppilaiden opinpolkuja tukevaa, haasteita oli ollut lähinnä tiedonkulun osalta eri hallintokuntien välillä sekä toiminnan resurssoinnissa.

[Haastavasti käyttäytyvän nuoren tuen polku](#) on toimintamalli, jonka tarkoituksena on nuoren omassa kasvuympäristössä tunnistaa ongelmia, puuttua tilanteeseen sekä ehkäistä ongelmien lisääntymistä. Lähestymistapaa käyttäen pyritään vähentämään nuoren laitossijoituksia ja/tai osastohoitoa tarjoten kotiin annettavaa riittävää ja oikeanlaista tukea varhaisessa vaiheessa. Toimintamallissa ns. EXIT-tiimi tekee lastensuojelutarpeen selvityksen nopeasti, intensiivisesti ja strukturoidusti BAROfi -haastattelumenetelmää käyttäen. EXIT-tiimi selvittää nuoren ja perheen kokonaistilannetta, arvioi tuen tarvetta ja ohjaa tarvittaessa palveluihin. EXIT-tiimi on moniammatillinen tiimi, jossa on vähintään kaksi työntekijää. Työntekijät voivat olla ammatiltaan sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityöntekijän lisäksi toinen työntekijä voi olla lastensuojelun ohjaaja (sosionomi), päihdehuollon ohjaaja tai toimintaterapeutti. Toimintatapaa on kokeiltu useassa Oulun seudun kunnassa. Toiminnassa käytettävää haastattelumenetelmää pidettiin sisällöllisesti toimivana, mutta raskaana toteuttaa. Käyttöön oton haasteet liittyivät lähinnä työvoimaresurssien puutteeseen ja yhteistyöhön jatkopalveluihin ohjaamisen näkökulmasta.

[Nuorten neuvontapiste TsekPoint](#) on nuoria varten perustettava neuvontapiste, jossa nuoren huolta herättävä tilanne pyritään selvittämään nopeasti ja asiakaslähtöisesti. TsekPointin tavoitteena on tarjota asiakkaalle kokonaisvaltainen palvelujärjestelmä, jossa eri palvelualueet toimivat mahdollisimman hyvin yhteistyössä asiakkaan ongelmien ratkaisemiseksi. Yhtenä lähtökohtana on myös tehokkuus ja päällekkäisten toimintojen minimoiminen. Näin säästetään myös työntekijöiden voimavaroja. TsekPoint -toimintamalli toimii monialaisesti yli sektorirajojen. Palvelualueiden yhteistyö tiivistyy ja asiakkaiden ongelmien ratkaisuun tulee useita toimijoita, jolloin vastuu ja työt jakautuvat tasaisemmin. Näin ollen kaikki nuorten kanssa toimivat kantavat yhteisvastuun nuorten hyvinvoinnista. TsekPoint -toimintamallissa joku toimiala, esim.

nuorisotoimi on TsekPoint-vastaava, jonka tehtävänä on tiedottaa toimintamallista muita kunnan palvelu-aloja ja kunnan muita nuorten parissa toimivia yhteistyökumppaneita. Kiimingissä mallia oli kokeiltu jonkin verran, mutta vaihtuva työntekijäresurssi oli luonut haasteita toiminnalle. Lumijoella toiminta oli vasta suunnitelmatasolla.

[Kannatellen - liikkuva ja täydentävä työ](#) on Eksoten alueella kehitettyä monialaista verkostotyötä, jonka tarkoituksena on löytää monialaisesti oireilevat ja syrjäytymisvaarassa olevat 13–25 -vuotiaat nuoret, kartoittaa nuoren kokonaistilanne ja saada nuori kiinnittymään hänen tarpeitaan vastaaviin palveluihin. Tapaamisia voi olla työntekijän työhuoneessa, nuoren kotona, koulussa tai muussa sovitussa paikassa. Työ koostuu mm. tutustumisesta nuoren tilanteeseen ja alustavan suunnitelman teosta yhteistyölle, nuoren tapaamisesta, jossa työntekijä käy nuoren kanssa läpi alustavaa suunnitelmaa tarkentaen ja syventäen tietoja, yhteistyön kestosta ja sisällöstä sopimisesta. Työn sisältönä voi olla esim. kuljetus- ja/tai asiointiapu, palveluohjaus, vapaa-aika, sosiaalinen kuntoutus, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö a) nuoren perhe ja sukulaiset, b) työntekijäverkosto ja nuori tai c) työntekijäverkosto.

Pääkaupunkiseudulla kehitetty [nuorten intensiiviohjelma](#) perustuu nuoren kokonaisvaltaiseen auttamiseen. Intensiiviohjelma tarjoaa nuoren tarpeiden mukaisesti yksilö-, perhe- ja ryhmätyötä. Intensiiviohjelma sisältää kuntouttavia, terapeuttisia ja toiminnallisia elementtejä. Tarkoituksena on lisätä nuorten ja perheiden hyvinvointia, vähentää sijoituksien ja muiden tukitoimien tarvetta sekä nuorten syrjäytymistä. Tukiohjelma koostuu selkeistä osavaiheista nuoren ja perheen tueksi: selvittely, sitoutuminen, intensiivivaihe - työskentely nuorelle ja perheelle räätälöityjen tavoitteiden mukaisesti. Siirtymävaiheen tavoitteena on perheen oman vastuunoton vahvistaminen ja lastensuojelutarpeen väheneminen. Seurantavaiheessa nuori ja perhe eivät enää varsinaisesti ole ohjelmassa.

YLE:n, Sitran ja järjestöjen yhdessä kehittämän [Suunta](#) -toimintamallin tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja madaltaa kynnystä palvelutarjontaan. Suunta on 15–25 -vuotiaille nuorille tarkoitettu kahdenkeskinen chat elämän suunnan etsimiseen. Suunta on matalan kynnyksen palvelua niille nuorille, jotka kaipaavat apua ja tukea löytääkseen sopivan koulutuspaikan ja/tai töitä, mutta eivät tiedä miten edetä tai mihin ottaa yhteyttä. Nuorelle tarjotaan aikaa ja ohjausta, jotta hän saa suoran yhteyden tarvitsemaansa tahoon ja henkilöön. Suunta-palvelu avattiin 28.8.2013 Ylen Nuorille Nyt! -kampanjan yhteyteen. Ensimmäisen kuukauden kokemukset olivat rohkaisevia ja kohderyhmä löysi palvelun hyvin. Suunta-ohjaajia oli koulutettu tuolloin 25.

Oulun kaupungin ja järjestöjen yhdessä kehittämän [Tolokkua elämään](#) -toimintamallin tarkoituksena on vahvistaa ja tukea nuoren itsenäisen elämän aloitusta ja elämäntaitojen taitoja oman ja ympäristönsä hyvinvoinnin rakentamiseksi. Toimintamallin tarkoituksena on myös luoda luonteva yhteistoiminnan paikka sote-järjestöille ja kaupungin toimijoille. Tolokkua elämään - koulutusosiot toteutetaan yhteistyössä järjestöjen, kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa ja se on hyvä kytkeä osaksi muuta nuorille kohdennettua toimintaa, kuten esimerkiksi osaksi nuorten työpajatoimintaa. Lähtökohta toiminnalle on nuorten omat tarpeet ja nuorten osallistaminen, jolloin nuorten itse tulee olla mukana sisältöjen suunnittelussa. Tolokkua elämään -kurssituokioissa on mm. opeteltu laittamaan ruokaa, pitämään koti ja raha-asiat kunnossa, pohdittu omaa päihteidenkäyttöä ja tupakointiin liittyviä asioita, keskusteltu mielenterveyttä tukevista ja ylläpitävistä tekijöistä sekä seksuaalisuudesta ja sen monimuotoisuudesta sekä hyvinvointia tuottavista tekijöistä.

[Aikalisä](#) on Helsingin kaupungin ja THL:n kehittämä nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseen tähtäävä toimintamalli, joka perustuu kuntien, puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen yhteistyölle. Toiminnan tarkoituksena on mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoaminen nuorille miehille kutsunnoissa ja palveluksen keskeytyessä. Toimintamalli koostuu kolmesta osasta: tukipalveluun ohjaamisesta, itse tukipalvelusta sekä palveluohjauksesta. Tukipalvelu on avoin kaikille kutsuntaikäisille miehille ja sitä tarjotaan kutsunnoissa koko ikäluokalle. Erytisen kohderyhmän muodostavat kuitenkin palveluksen ulkopuolelle jäävät miehet sekä varusmiehet ja siviilipalveluksen keskeyttävät, jotka pyritään aktiivisesti tavoittamaan ja ohjaamaan tukipalveluun. Kutsunnoissa Aikalisä-toimintaa toteutetaan yhteistyössä aluetoimistojen kanssa. Kuntien ohjaajat ovat mukana kutsunnoissa, joissa he kertovat kutsuntaoppitunnin yhteydessä tukipalvelusta ja kuinka tukipalveluun voi tulla. He jututtavat nuoria miehiä aktiivisesti tavoittaakseen erityisesti palve-

luksen ulkopuolelle jäävän määrättyjen miesten ”riskiryhmää”, motivoivat miehiä tukipalveluun sekä laativat halukkaille lähetteen tukipalveluun.

Toimintaa on arvioitu vertailuasetelmaa soveltaen. Palveluksen ulkopuolelle jääneet miehet jaettiin tunnustamalla interventioryhmäksi ja vertailuryhmäksi. Interventioryhmään kuuluneille tarjottiin mahdollisuutta osallistua tarjottuun tukiohjelmaan. Tutkimus osoitti, että tukiohjelmalla oli vaikutusta nuorten miesten psykososiaaliseen hyvinvointiin. Interventioryhmään kuuluneiden miesten psyykkinen kuormittuneisuus väheni enemmän kuin vertailuryhmän miesten. Tyytyväisyys ihmissuhteisiin pysyi ennallaan, kun se vertailuryhmässä heikkeni seuranta-aikana. Interventiolla ei näyttänyt olevan suoranaista vaikutusta nuorten miesten alkoholin käyttöön, itse arvioituun elämänlaatuun, ongelmien kasautumiseen, itseluottamukseen ja minäkäsitykseen.

Ryhmätoiminta

Espoon kaupungissa kehitetyssä [Kipinä - ryhmämuotoisessa sosiaalityössä](#) järjestetään tavoitteellisia ryhmiä yhteistyössä asiakkaiden, aikuissosiaalityön, järjestöjen, seurakunnan ja muiden tahojen kanssa. Ryhmien avulla luodaan väyliä kohti pysyvää ja mielekästä asumista, työtä tai koulutusta. Lisäksi tavoitellaan mielekkään tekemisen löytämistä, hyvinvointia ja sosiaalista kuntoutumista. Asiakkaat osallistuvat ryhmien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

[Nuorten starttiryhmä](#) on Vantaan kaupungissa kehitettyä nuorille suunnattua ryhmämuotoista kuntouttavaa työtoimintaa. Nuorten kuntouttavan työtoiminnan starttiryhmän aikana kartoitetaan asiakkaan nykytilanne ja palvelutarve. Lisäksi kirjataan tavoitteet alkukartoitusjakson jälkeen ja laaditaan täsmennetty suunnitelma. Ryhmätoiminta on ohjauksellista ja tähtää asiakkaan elämänhallinnan tukemiseen. Sosiaaliohjaaja vetää ryhmätoimintaa ja vastaa sen sisällöstä. Palveluohjaajat voivat tuottaa ryhmään mm. kouluttamista ja työnhakua koskevia osioita ja vetää näitä ryhmäläisille oman osaamisensa mukaisesti yhteistyössä sosiaaliohjaajan kanssa. Ryhmätoiminnan tavoitteena on mahdollistaa samanaikainen kuntouttava työtoiminta varsinaisessa työtoimintapaikassa (kaupungin työpaikat, yhdistykset, säätiöt, seurakunnat, valtion virastot, työllisyyspalveluiden pajapaikat). Samanaikaisesta kuntouttavasta työtoiminnasta tehdään uusi sopimus järjestävän tahon kanssa.

[Nuorten paja](#) on tarkoitettu 16–29 -vuotiaille nuorille, jotka ovat jäämässä palveluiden ulkopuolelle. Paja tarjoaa ponnahduslaudan elämässä eteenpäin. Toiminta on nuorille vapaaehtoista. Pajan tavoitteena on antaa tukea ja ohjausta arjen hallinnassa eri menetelmin sekä uuden suunnan löytämiseen elämälle. Nuorille ei tarjota valmista mallia, vaan nuoria kuuntelemalla kehitetään toiminta yhdessä sellaiseksi, että se on nuorta kunnioittavaa, mielekästä, kehittävää, luotettavaa, välittävää ja avointa. Pajan toiminta on ryhmämuotoista, mutta nuorten tarpeet huomioidaan yksilöllisesti ja nuorille tarjotaan mahdollisuutta myös yksilöohjaukseen. Tarpeen vaatiessa pajaohjaaja lähtee nuoren mukaan ja tueksi nuorta koskeviin tapaamisiin. Pajalla on selkeä viikko-ohjelma, jossa on säännöllisiä ryhmätoimintoja mutta myös viikottain vaihtuvaa ohjelmaa. Nuoret osallistuvat toimintaan omien tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Toiminnallisuuden avulla tuetaan nuorta löytämään omat voimavarat arjenhallintaan. Nuorta tuetaan mm. ravitsemukseen, talouden hallintaan ja liikkumiseen liittyvissä asioissa. Nuoren kanssa selvitetään yhdessä jatkopolkuja myös vaihtoehtoisten koulutus/työmahdollisuuksien kautta.

Keski-Uudenmaan kuntakokeilussa kehitetty [tuettu TOP työpajalla](#) on työssäoppimisjakso nuorille, joilla muutoin on riski keskeyttää 2. asteen opinnot. Nuori pysyy oppilaitoksen kirjoilla, mutta suorittaa opintojaan tuetusti työpajoilla. Tavoitteena on elämäntilanteen kohentuminen, jotta nuori voi palata kouluun. Tuettu TOP -jakso toteutetaan tiiviissä yhteistyössä oppilaitoksen, nuorten työpajojen ja nuoren itsensä kanssa. Nuoren tarpeista riippuen mukaan integroidaan myös muita tarvittavia yhteistyökumppaneita, kuten esimerkiksi oppisopimuskeskus. Nuori aloittaa TOP -jakson perehtymällä työpajan arkeen. Opintosuoritteet kertyvät suunnitelmaan kirjatulla tavalla, pääasiassa tekemällä pajatöitä ja osallistumalla yksilö- ja ryhmävalmennukseen. Pelisäännöt käydään tarkasti nuoren kanssa läpi, esimerkiksi myöhästymiset, poissaolot, ruokailu, vakuutukset. Työtehtävien suorittaminen ja arviointi on selkeästi ohjeistettu. Työpajojen monialainen verkosto on tuetun TOP jakson aikana nuoren käytettävissä. Opettaja ja työpajan yksilövalmentaja seuraavat nuoren TOP-jaksoa suunnitelmaan kirjatulla tavalla.

[Kulttuuripajassa](#) koulutetaan mielenterveyskuntoutujia ohjaamaan luovien alojen toiminnallisia ryhmiä toisilleen. Vahvuuslähtöisen mallin tarkoituksena on auttaa kuntoutujia löytämään itselleen sopivia välineitä elämänhallinnan sekä toimintakyvyn parantamiseen. Kulttuuripajatoiminnan ytimessä on tasavertainen yhteisö, jossa kuntoutujat voivat kohdata toisensa kiinnostuksistaan käsin. Tästä lähtökohdasta vertaisohjaajat eivät ole työntekijöille asiakkaita, vaan vapaaehtoistoimijoita, kumppaneita. Esimerkkejä ryhmistä ovat: youtube- video -, japanilaisen kulttuurin -, jooga - ja bändiryhmät. Aktiviteetteja ei toteuteta kuitenkaan ainoastaan ryhminä pajalla, vaan myös pajan ulkopuolella, julkisissa tiloissa (museot, koulut, NKS, jne.).

13–29-vuotiaille nuorille kehitetyissä toimintamalleissa nousi esiin varhainen puuttuminen nuoren tilanteeseen tämän omassa kasvuympäristössä sekä yksilöllinen ja tarpeisiin perustuva tuki, ohjaus ja valmennus. Toimintamalleissa painotetaan sosiaalista kuntoutumista, koulutuspaikkojen löytämistä, elämänhallintaa ja itsenäisen elämän aloitusta, oman vastuuntunnon vahvistamista, omien voimavarojen hyödyntämistä, mielekkään tekemisen löytämistä ja vahvuuslähtöisyyttä. Toimintamuodoissa korostuvat moniammatillisuus ja monialaisuus, kokonaisvaltainen auttaminen, toiminnalliset menetelmät, yksilöllisyyden mahdollistava ryhmätoiminta ja palveluihin ohjaaminen

5.3 Työttömät

Työttömät – kohderyhmiksi määriteltiin esim. pitkäaikaistyöttömät, jotka palkkatukityössä, aktivointiehdon täyttävät työttömät, kuntouttavaa työtoimintaa tarvitsevat pitkäaikaistyöttömät ja juuri työttömäksi jääneet.

Tarpeet

Työttömien tarpeet liittyivät työttömyyden aiheuttamiin haasteisiin, joista tärkein oli työelämään pääsy. Tarpeiksi kuvattiin mm. osaamisen kehittäminen, oppipolun esteiden purkaminen, epäterveellisiin elintapoihin puuttuminen ja hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden tunnistaminen sekä työllistymistä tukevat palvelut. Työelämän puolelta nostettiin työntekijöiden tarve hoiva-alalle.

Tavoitteet

Työttömille suunnatun kehittämisen tavoitteiksi asetettiin työllistymismahdollisuuksien lisääminen, työelämäväylien löytäminen sekä työmarkkinoille sijoittuminen. Tavoitteita asetettiin myös opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseen, työttömien aktivointiin, kuntoutumiseen ja voimaantumiseen liittyen sekä hyvinvoinnin ja elämänhallinnan lisäämiseen, hyvinvointierojen kaventamiseen ja terveysongelmien ehkäisyyn liittyen. Lisäksi tavoitteiksi asetettiin syrjäytymisen ehkäisy sekä osallistumisen ja sosiaalisuuden lisääminen.

Kehittämisen kohteet

Työttömien kohderyhmälle suunnatun kehittämisen kohteet jakaantuvat aineistossa kolmeen kokonaisuuteen: kuntouttava työtoiminta, palveluohjaus ja koulutus/valmennus.

Kuntouttavan työtoiminnan kokonaisuuden kehittämisen kohteita olivat muun muassa alueellinen ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen toiminta hoiva-alasta kiinnostuneille, kotihoidossa tai vanhustyössä tapahtuvan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työllistyminen hoiva-alalle, Green Care -menetelmin toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa, yksilöllistä ja ryhmämuotoista asiakastyötä CABLE-yhteistyömetodia hyödyntäen toteutettava kuntouttava työtoiminta, sekä luonnonvaraisten kasvien poimimiseen, säilömiseen ja käyttämiseen perehdyttävä kurssi.

Palveluohjauksen kokonaisuuden kehittämisen kohteita olivat muun muassa matalan kynnyksen palveluohjaus, jossa asiakkaat voivat ottaa yhteyttä palvelupisteeseen ilman ajanvarausta; alueellista palveluohjausta, neuvontaa ja kumppanuutta sisältävää työkeskustoimintaa, sekä toimintaa, jossa sosiaali- ja perhepalvelujen ja työttömien terveystarkastusten asiakkaat saavat passit, joilla he pääsevät kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaan maksutta.

Koulutus/valmennus -kokonaisuuden kehittämisen kohteita olivat muun muassa ammatillisen koulutuksen ja palkkatukityön yhdistäminen yhdistyksessä sekä opinnollinen kuntoutus, jossa tuetaan opintoihin pääsyssä ja opintojen jälkeen työllistymisessä ja työllistymisen jälkeen.

Toimintamallit

Työttömien kohderyhmälle suunnattu kehittämistoiminta oli tuottanut 16 toimintamallia.

Kuntouttava työtoiminta

[Kuntouttavan työtoiminnan avustajaryhmä](#) on Vantaan kaupungissa kehitetty alueellinen ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli. Avustajaryhmä on tarkoitettu hoiva-alasta kiinnostuneille, aktivointiehdon täyttäneille työttömille. Kolmen kuukauden jakso toteutetaan kuntouttavana työtoimintana. Toiminta sisältää yksilöllistä ja ryhmämuotoista asiakastyötä. Ensimmäisten ryhmäpäivien aikana tutustutaan tiimiläisiin sekä orientoidutaan kuntouttavaan työtoimintaan ja avustamisen teemaan. Toiminnan alkuvaiheessa toteutetaan elämäntarinapaja omista avustamisen kokemuksista. CABLE-yhteisötyömetodin mukainen havainnointi on keskeisessä osassa. Havainnointi kytketään vahvasti auttamisen ja autettavana olemisen kokemuksiin. Toiminta sisältää työtoimintapäiviä, yksilösosiaaliohjausta ja henkilökohtaisena avustajana toimimisen koulutusta.

[Kuntouttavasta työtoiminnasta hoiva-alalle](#) on Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän kehittämä toimintamallin, jonka tarkoituksena on auttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita sijoittumaan avoimille työmarkkinoille. Kotihoidon ja vanhustyön ryhmätoiminnasta voivat hyötyä sekä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat että kotihoidon ja vanhustyön asiakkaat. Työtoimintajakson jälkeen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat voivat jatkaa työvoimapolitiittisessa hoiva-avustajan koulutuksessa. Kuntouttavan työtoiminnan jaksolla asiakkaat tutustuvat hoiva-alaan. Kuntoutujat voivat sijoittua kuntouttavaan työtoimintaan koti- tai vanhustyöyksikköön. Jakso kestää kuukaudesta yhteen vuoteen. Toinen mahdollisuus on sijoittua kuntouttavan työtoiminnan matalan kynnyksen ryhmään, jolloin toimintaa koti- tai vanhushoidossa on noin kerran viikossa. Kotihoidon apuryhmissä kuntoutettavien mukana on kotihoidon hoitaja. Kotihoidon ja vanhustyön henkilökunta perehdyttää kuntoutujat toimintaan etukäteen. Työtehtäviä ovat esimerkiksi seurustelu, ulkoilu, kaupassakäynti, asiakkaiden saattaminen sairaalakäynneille ja pihan siivous. Tehtävät muokataan kuntoutujalle sopivaksi tämän kiinnostuksen ja voimavarojen mukaan.

Sininauhaliiton, THL:n, kaupunkien ja kuntien yhdessä kehittämä [kuntouttavan työtoiminnan Green Care-auto](#) on Green Care -menetelmin toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa, jossa osallistujat käyvät kaupungin alueella sijaitsevilla viherkohteissa autolla. Toiminnan tarkoituksena on pitkään työttöminä olleiden henkilöiden elämänhallinnan ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen. Järjestämisvastuu voi olla kunnalla, ja toiminta perustuu te-toimiston ja sosiaalihuollon viranomaisten yhdessä asiakkaan kanssa laatimaan aktivointisuunnitelmaan. Samojen toimijoiden kehittämällä kuntouttavan työtoiminnan Villit yrtit –kurssilla tutustutaan luonnonvaraisten kasvien poimimiseen, säilömiseen ja käyttämiseen. Kurssilla voi suorittaa poimijakortin, joka oikeuttaa keräämään ja myymään yrttejä. Kouluttajan toimii koulutettu yrttineuvoja.

Vantaan kaupungissa kehitetty [kuntouttavan työtoiminnan starttiryhmä](#) on alueellinen ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan toimintamalli, joka on sosiaalista kuntoutusta. Toimintaa voidaan myös käyttää asiakkaan palvelukartoituksen välineenä, kun etsitään yksilöllistä jatkopolkua. Toiminta on tarkoitettu aktivointiehdon täyttäneille työttömille. Kolmen kuukauden jakso toteutetaan kuntouttavana työtoimintana, ja se sisältää yksilöllistä sekä ryhmämuotoista asiakastyötä CABLE-yhteisötyömetodia hyödyntäen.

[Pajafestarit](#) on Espoossa kehitetty tapahtuma, joka on tarkoitettu ilman työtä tai opiskelupaikkaa oleville kuntalaisille. Tapahtuma toimii myös kuntouttavan työtoiminnan parissa saman kunnan alueella työskentelevien toimijoiden, sidosryhmien ja verkostojen kohtaamispaikkana. Pajafestareiden tarkoituksena on esitellä kuntouttavan työtoiminnan palvelua käytännön kautta. Festarialueelle järjestetään esittelypisteitä, joissa kuntouttavaa työtoimintaa järjestävät tahot esittelevät toimintaansa.

Palveluohjaus

THL:ssä kehitetyn [työttömän terveystarkastus ja -palvelu osana työllistymistä edistäviä palveluja](#) -toiminnan tarkoituksena on asiakkaan terveydentilan ja palvelutarpeen pohjalta edistää ja ylläpitää asiak-

kaan hyvinvointia ja terveyttä, kartoittaa työ- ja toimintakykyä sekä ohjata ja tukea asiakkaan tarpeen mukaan palveluiden käyttöä. Prosessin vaiheita ovat terveystarkastukseen ohjaaminen, itse terveystarkastus sekä palveluohjaus ja palaute lähettäneelle taholle ja asiakkaalle. Olennaista on henkilökohtainen tuki, elämäntilanteen ja terveydentilan kartoitus ja tarpeen mukainen ja oikea-aikainen ohjaus palveluihin. Työttömien terveystarkastus on asiakkaalle maksuton ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Toiminta edellyttää kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työ- ja elinkeinohallinnon välisestä verkostotyöstä sopimista toimialajohdon tasolla ja lähiesimiesten tukea sektorit ylittävälle yhteistyölle.

Porvoon kaupungissa kehitetyssä [LiiKu](#) -toiminnassa sosiaali- ja perhepalvelujen ja työttömien terveystarkastusten asiakkaat saavat LiiKu-passit, joilla he pääsevät kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaan maksutta. Henkilöstö käyttää arkityössään Hyvän olon palvelukarttaa, joka kannustaa hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Toiminnan tarkoituksena on edistää asiakkaiden hyvinvointia ja kuntoutumista, ehkäistä terveysongelmia ja lisätä mahdollisuuksia palata työelämään.

Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa kehitetty [Tietoluukku](#) on matalan kynnyksen palveluohjausta, jossa pääosin työttömän asiakkaan tilannetta selvitellään yhdessä asiakkaan ja tämän valitsemien yhteistyötahojen kanssa. Asiakkaat voivat ottaa yhteyttä palvelupisteeseen ilman ajanvarausta ja halutessaan myös nimettömästi. Neuvonnassa asiat vaihtelevat arkisesta pikkuasiasta isoihin velkaneuvontakysymyksiin. Tietoluukun työntekijä toimi usein eräänlaisena ”byrokraatulkkina”. Tietoluukku-toimintamallin toteutukseen liittyy monipuolinen ja ennakkoluuloton verkostoyhteistyö. Asiakastilanteiden monimuotoisuus edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien yli sekä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Ohjaajan kyky rakentaa ja ylläpitää verkostoja on keskeistä työn onnistumisen kannalta. Ohjaajalta vaaditaan myös kykyä ottaa selvää asioista. Ohjaajan työhön sisältyy asiakkaiden erilaisten päätösten ja lomakkeiden sisältöjen tulkkausta.

Koulutus ja valmennus

Pohjois-Karjalan alueella kehitetty **Toppis-koulutus** tähtää [ammattillisen koulutuksen ja palkkatukityön yhdistämiseen yhdistyksessä](#). Toimintamallin tarkoituksena on madaltaa pitkään työttömänä olleiden henkilöiden kynnystä lähteä opiskelemaan uutta ammattia. Toppis-koulutus on palkkatukityöhön liittyvää ammatillista työvoimakoulutusta. Toppis-koulutus pienessä yhdistyksessä on aina henkilökohtaisesti räätälöity. Toppis-koulutus on kevyempi vaihtoehto oppisopimuskoulutukselle. Se on toimintaa, jossa yhdistykseen palkkatuella työllistynyt henkilö saa työvaltaisesti oppien suorittaa työajalla osan tai osia ammatillisesta tutkinnosta.

Toppis-koulutuksen järjestäminen yhdistyksessä vaatii yksittäisen työvoimakoulutuspaikan hankinnan, mikä ei ole edullisin tapa kouluttaa henkilöitä. Kuitenkin pitkällä tähtäimellä voidaan toppis-koulutukseen satsaamalla saada pitkään työttömänä ollut henkilö kouluttautumaan uuteen ammattiin ja sitä kautta työmarkkinoille. Tämä säästää rahaa työllisyyden hoidon kustannuksista ja työllistyneen henkilön osalta karsuttaa verovaroja. Toppis-mallilla kouluttautumisella voi olla merkittäviä positiivisia vaikutuksia kouluttajan elämään, hyvinvointiin ja tulevaan toimeentuloon, mitä ei aina voi rahalla mitata.

Toppis-mallin markkinoimisella työllistäville yhdistyksille on ollut positiivisia kerrannaisvaikutuksia. Yhdistyksissä on entistä paremmin omaksuttu ajatus kouluttautumisesta työajalla palkkatukijakson aikana. Useammassa tapauksessa Toppis-mallia on toteutettu sovelletusti siten, että henkilö on päässyt palkkatukityön aikana ammatilliseen koulutukseen ja saanut käydä siihen liittyviä teoriapäiviä työajalla oppilaitoksessa. Palkkatukityö on tarjonnut sopivan työssäoppimispaikan. Tällöin kustannuksia te-hallinnolle ei tule.

Eurajoen kristillisessä opistossa kehitetty [opinnollinen kuntoutus](#) on yksilöllinen, joustava, kokonaisvaltainen ja opinnollisesti työelämään kuntouttava koulutusvalmennus, joka mahdollistaa ammattitutkinnon suorittamisen ja työllistyminen opiskelun esteitä raivaamalla. Valmennuksen tavoitteena on tuoda esiin opiskelijan vahvuudet, joiden avulla hän pystyy ohjaamaan uraansa ja elämänsä haluamallaan tavalla. Kuntoutus on henkilökohtaista valmennusta, jossa tuetaan opintoihin pääsystä ja opintojen jälkeen työllistymisessä ja työllistymisen jälkeen. Valmentaja koordinoi tukiverkostoa. Kaikessa toiminnassa pyritään asiakkaan voimaantumisen mahdollistamiseen. Koulutusvalmennus on asiakkaan myönteisten kehien käynnistämistä ja kielteisten purkamista. Opinnollisen kuntoutuksen koulutusvalmennusmalli on kolmivaiheinen prosessi: 1) työttömyys - aktiviteetit, valmennus, opiskelun esteiden raivaus ja palveluverkoston koordinointi, 2) koulutus - valmennus, opiskelun esteiden raivaus ja palveluverkoston koordinointi, ja 3)

työllistyminen - valmennus, työllistymisen tukeminen, työnantajayhteyksien luominen ja tarvittaessa tuki-verkoston koordinointi.

Messissä koutsaus on Oulun kaupungin, Oulun TE-keskuksen ja järjestöjen yhdessä kehittämää, juuri työttömäksi jääneiden työkykyä ja hyvinvointia tukevaa toimintaa, jonka tarkoituksena on työttömän aktivoiminen, sosiaalinen vahvistaminen sekä hyvinvoinnin lisääminen. Messissä koutsaus on varhaisen puuttumisen ja tuen toimintamalli. Tarkoituksena on tarjota toimintaa, joka tapahtuu mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman laajassa yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Lähtökohtana on sosiaalinen vahvistaminen ja elämänhallinnan taitojen vahvistaminen silloin kun sosiaalinen status ja sosioekonominen tilanne ovat haavoittuneet.

Messissä koutsaus on ryhmätoimintaa, jossa on kolme vaihetta. Alussa ovat ryhmäkokoontumiset, jotka rakentuvat tietyn teeman ympärille, esimerkiksi onnellisuuden avaimet, kulttuurikuntoilu, vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet ja työikäisten muistiongelmien ehkäisy. Teemojen sisällöissä hyödynnetään eri järjestöjen asiantuntijuutta ja resursseja. Ryhmäkokoontumisten jälkeen osallistujat aloittavat jonkin elämänsä tai terveytensä koskevan muutoksen toteuttamisen. Vertaistukena tämän elämänmuutosprosessin aikana voidaan käyttää puhelinrinkitoimintaa, joka toimii neuvottelupuhelu-periaatteella eli ohjaaja kokoaa osallistujat sovittuna ajankohtana yhteiseen puhelinpalaveriin. Elämänmuutosprosessin tukena on tarkoitus hyödyntää tarpeen mukaan myös kännykän ja internetin maksuttomia hyvinvointiohjelmiä. Lopuksi on ryhmän seurantapäivä, mikä on arviointi- ja yhteenvetotapaaminen, jossa suunnitellaan tulevaisuuden näkymiä.

Työttömille suunnattujen toimintamallien osalta kuntouttavan työtoiminnan ytimessä on pitkään työttömänä olleiden elämänhallinnan parantaminen, työllistymismahdollisuuksien lisääminen ja yksilöllisten polkujen rakentaminen kohti avoimia työmarkkinoita. Toimintamuotoina ovat esimerkiksi yksilölliset aktivointisuunnitelmat, yksilö- ja ryhmätoiminnan eri muodot, työtoimintajaksot ja Green Care -menetelmät. Sosiaalisella kuntoutuksella, joka on rakennettu sisään kuntouttavan työtoiminnan muotoihin, koetetaan vahvistaa kuntoutettavan sosiaalisen toimintakyvyn, vuorovaikutustaitojen ja osallisuuden edellytyksiä.

Palveluohjauksen toimintamallien ytimessä on asiakkaiden yksilöllinen, henkilökohtainen ja tarpeiden mukainen tuki ja ohjaus palveluihin, hyvinvoinnin ja kuntoutumisen edistäminen sekä työelämään palaamisen mahdollistaminen. Palveluohjausta rakennetaan yli hallintokuntien tapahtuvaksi verkostomaiseksi toiminnaksi.

Koulutus ja valmennus -toiminnan ytimessä ovat työttömän aktivoiminen, sosiaalinen vahvistaminen, elämäntaitojen hallinta sekä ohjaaminen kohti ammattitutkintoa ja työelämää. Toimintamuotoina ovat esimerkiksi ammatillinen työvoimakoulutus pienyrityksessä, henkilökohtainen koulutusvalmennus sekä ryhmämuotoinen koutsaus ja vertaistuki.

5.4 Ikäihmiset

Ikäihmiset – kohderyhmäksi määriteltiin esimerkiksi yksinäiset, syrjäytymisvaarassa olevat ikäihmiset, jotka sijoittuvat aktiivisten ikäihmisten ja säännöllistä palvelua tarvitsevien ja saavien väliin, eläkkeelle jäävät ja vastikään eläkkeelle jääneet, kaltoinkohtelua kokeneet ikäihmiset, sekä ikääntyneet, jotka ovat toimintakykyisiä siten, että pystyvät toimimaan ilman ohjausta, kärsivät yksinäisyydestä tai kaipaavat viikkoarkeitä arkeen.

Tarpeet

Ikäihmisten tarpeiksi määriteltiin syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisy sekä osallistumismahdollisuuksien ja yhteisöllisyyden lisääminen. Lisäksi mainittiin osaamisen kehittäminen tietokoneen ja nettipalvelujen käytössä, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin ylläpito ja muistisairauksien ja päihteidenkäytön ehkäisy sekä väkivallan ja kaltoinkohtelun ehkäisy. Palvelujen kehittämisen osalta mainittiin yhteistyön ja resurssien käytön tehostaminen.

Tavoitteet

Ikäihmisille suunnatun kehittämisen tavoitteiksi määriteltiin ikäihmisten hyvinvoinnin lisääminen ja elämänlaadun sekä toimintakyvyn parantaminen, sairauksien ja riskien ehkäisy sekä hoidontarpeen vähentäminen ja kotona selviytymisen tukeminen. Palvelujen osalta tavoiteltiin palveluohjauksen ja palvelutietoisuuden parantamista. Tavoitteita asetettiin myös yksinäisyyden, masennuksen, itsemurha-alttiuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä väkivalta- ja kaltoinkohtelutietoisuuden lisäämiseksi. Lisäksi tavoiteltiin osallistumisen ja yhdessäolon sekä vertaisuuden lisäämistä sekä ikäihmisten tavoittamista, heille suunnattujen toimien kehittämistä ja juurruttamista sekä ikäihmisistä välittämisen ja arvostamisen lisäämistä.

Kehittämisen kohteet

Ikäihmisille suunnatun eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämistoiminnan kohteena olivat erityisesti erilaiset ryhmätoiminnan muodot, esim. taide- ja kulttuuripainotteinen ryhmätoiminta ikäihmisille, ryhmä vakavaa väkivaltaa kokeneille vanhuksille ja avoin matalankynnyksen yhteisömuotoinen kohtaamispaikka. Muita kehitelmiä olivat mm. lähipalvelu- ja yhteistyömalli, jossa nuorista koottu joukko tarjoaa apua vanhemmille ihmisille pienissä arjen askareissa, eläkkeelle siirtymistä helpottava materiaali-paketti, sekä nettiopastustoiminta, jossa vertaisohjaajat opastavat toisia ikäihmisiä vapaaehtoisina nettiopastajina.

Toimintamallit

Ikäihmisille suunnatun kehittämistoiminnan tuotoksena oli syntynyt kuusi eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toimintamallia. Kolme malleista on ryhmätoimintaan perustuvia.

Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistys ry:n kehittämä [kylille kulttuuria](#) on toimintamalli, jolla pyritään kulttuurin ja taiteen keinoin ennaltaehkäisemään maaseudulla asuvien ikäihmisten syrjäytymistä ja vähentämään riskiä sairastua muistisairauksiin. Samalla pyritään tukemaan ikäihmisten psyko-fyysis-sosiaalista hyvinvointia sekä elävöittämään maaseudun kylien kulttuurielämää omien asukkaiden kokemusta ja osaamista hyödyntäen. Kylille kulttuuria -toiminta on moniammatillisena verkostotyönä toteutettavaa ryhmätoimintaa, jossa kylän asukkaille järjestetään nuorisoseuroilla tai kylän muissa toimintatiloissa kahvitaukio jossa kerrotaan mahdollisuudesta osallistua juuri heille räätälöityyn taidetoimintaryhmään. Tilaisuudessa tunnustellaan kyläläisten omia toiveita ja kiinnostusten kohteita. Yhdessä päätetään mihin taiteen lajiin halutaan paneutua vai valitaanko useampi taiteenlaji. Ryhmä keksii itsellensä nimen, joka kuvaa sekä ryhmäläisiä että valittua toimintamuotoa. Työn tuloksena syntyy ikäihmisille suunnattua ryhmätoimintaa, joka toteutetaan paikallisesti lähipalveluna.

Ryhmiä syntyi 22 eri puolille Etelä-Pohjanmaan maakuntaa vuosina 2012–2014. Toimintaa on tilastoitu, kohderyhmän tavoittamista on arvioitu ja ryhmille on tehty asiakaskyselyt. Toiminta on arvioinnin mukaan edistänyt psyko-fyysis-sosiaalista hyvinvointia ja ehkäissyt syrjäytymistä, lisännyt sosiaalista kanssakäyntiä ja lisännyt elämänlaatua. Parhaassa tapauksessa ikäihmiset pystyvät asumaan kotona pidempään ja tarvitsevat vähemmän hoitoa, jolloin syntyy kustannussäästöjä terveydenhuollossa.

[Mielenterveysyhteisöt](#) on avoin matalan kynnyksen kohtaamispaikka ikäihmisille. Toiminta on ikääntyneiden mielenterveyden tukemista avohuollon keinoin. Tärkeää on vertaistuki ja osallisuuden kokeminen. Toiminnan tarkoituksena on tukea mielenterveyttä, päihteidenkäytön hallintaa, ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lievittää yksinäisyyttä sekä turvattomuutta. Ryhmätoiminta pitää sisällään avoimia, täydentyviä ja suljettuja ryhmiä, jotka kokoontuvat yhteisön viikottaisen ohjelman mukaisesti. Ryhmät ovat tavoitteellisia, mielenterveyttä tukevia ja ammattilaisten ohjaamia. Osassa ryhmistä on vertaisohjaaja. Ryhmien sisältöjä ja ryhmäkokonaisuuksia suunnitellaan ja kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa. Tavoitteena on sosiaalisen toimintakyvyn, arjen hallinnan sekä kotona selviytymisen tukeminen. Kohtaamispaikkojen toiminnassa tavoitellaan toimivaa yhteisöllisyyttä, jossa koettu osallisuuden tunne tuo merkityksellisyyttä ja vastuuntunnetta omassa elämässä. Vanheneminen nähdään yhteisön toiminnassa kasvamisena vanhuuteen (growing old), ts. elämänvaiheena, jolloin voi löytää uusia mahdollisuuksia ja voimavaroja sekä kokeilla uutta (teknologian mahdollisuudet, erilaiset luovat menetelmät). Asiakkaat voivat säilyttää kykynsä osallistua yhteiskuntaan täysipainoisesti, eivätkä jää omien kotiensa vangeiksi.

[Etsivän työn alueellinen toimintamalli](#) on Oulun kaupungin, seurakunnan ja järjestöjen kehittämää ikäihmisiin kohdistuvaa etsivää työtä. Etsivällä työllä pyritään löytämään yksinäisyydestä kärsiviä ja sen vuoksi syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia ikäihmisiä. Syrjäytymistä pyritään lieventämään sosiaalista osallisuutta vahvistamalla ja yhteisöllisyyttä tukemalla. Etsivän työn kohderyhmä sijoittuu aktiivisten ikäihmisten sekä säännöllistä palvelua tarvitsevien ja saavien välille. Toiminnassa kootaan ja kehitetään ikäihmisille kohdennettua ehkäisevää toimintaa asuinalueella, kehitetään ohjausta ja ohjautumista ehkäisevän toiminnan (järjestöt, seurakunta ja kaupunki) pariin sekä vahvistetaan ikäihmisistä välittämistä ja lisätään ikäihmisten arvostusta. Toiminnan sisältöjä ovat muun muassa 1) alueellisen verkoston koonti (ikäihmisiä kohtaavat), 2) alueellinen koordinaattori, joka neuvoo alueen toimintoihin ja palveluihin liittyen, 3) seniorikahvila, joka on avoinna 2h viikossa (yhteyshenkilö tavattavissa, yhdessäoloa, toimijoiden tietoisuus, ikäihmisten tarpeista nousevat toiminnot), 4) toimintakalenteri, joka toimii ohjauksena (painettu ja sähköinen versio), 5) ehkäisevien toimintojen koonti suuraluekohtaisesti ja 6) viestintä viestintäsuunnitelman mukaisesti.

[Arjen pelastajat](#) on Kainuun seudun kuntien ja Kuntaliiton kehittämä lähipalvelu- ja yhteistyömalli kunta-kuntalainen ja järjestöyhteistyössä. Arjen pelastajat on nuorista kuntaan tai yhteisöön koottu joukko, joka tarjoaa lähialueellaan apua vanhemmille ihmisille pienissä arjen askareissa – kaupakassin kantamisesta postin hakemisesta ja iltapäiväkävelyseuraan. Arjen pelastajat -konseptin toteutus tähtää heikommassa asemassa olevien kuntalaisten (nuoret, syrjäytyneet, ikääntyneet) sosiaalisten taitojen, työelämäkyvyn ja hyvinvoinnin parantamiseen ja täydentää samalla julkisia palveluja. Konseptissa on havaittu mm. palveluiden muodostama kuilu kyseisten ryhmien välille. Ensimmäinen asia konseptin toteuttamisessa on tunnistaa konkreettisia keinoja tai palveluja, joilla lähennetään oheisia ryhmiä. Arjen pelastajat konseptia ei voi ajatella tavallisena palveluna, vaan kyse on yhteisömallista. Konseptia lähdetään toteuttamaan eri toimijoiden kautta, jolloin konseptin ideaa edistetään monesta eri suunnasta tähdäten yhteiseen päämäärään. Toimeenpano käynnistyy helpoista ja pienistä kohtaamisista ja etenee aina suuriin rakenteellisiin muutoksiin.

Järjestöjen, Kelan ja Oulun kaupungin ideoima [Eläkeinfot - virtaa ja vinkkejä eläkevuosiin](#) on eläkkeelle siirtymistä helpottava materiaalipaketti, joka sisältää eri asiantuntijoiden kirjoittamia infotekstejä eläkeikää ja osallistumismahdollisuuksia koskettavista teemoista (esim. järjestötoiminta, vapaaehtoistoiminta, terveys, liikunta, kulttuuri, matkustelu, henkinen hyvinvointi, opiskelu, tietotekniikka, toimeentulo, omaishoitajuus, asumisen vaihtoehdot, hoitotahto, eläkeläisalennukset). Eläkeinfojen avulla lisätään eläkkeelle jäävän väestön tietoisuutta hyvinvointia lisäävistä osallistumismahdollisuuksista sekä samalla informoidaan ja innostetaan heitä vapaaehtoistoimintaan. Tavoitteena on osallisuusmahdollisuuksista informoimalla helpottaa eläköitymistä ja ehkäistä syrjäytymistä. Eläkeinfo toteutetaan erilaisten eläkeinfotapahtumien ja eläkemateriaalin julkaisemisen muodoissa.

Usean järjestön yhteistyönä kehitetyn [nettiopastustoiminnan](#) opastajat ovat vertaisohjaajia, jotka opastavat toisia ikäihmisiä vapaaehtoisina nettiopastajina. Toimintamallin avulla mikä tahansa organisaatio tai yhteisö voi käynnistää nettiopastustoimintaa. Toiminnassa rekrytoidaan ja perehdytetään nettiopastaja esim. eläkeläisyhdistyksestä. Vapaaehtoinen nettiopastaja toimii vertaisohjaajana. Hänen ei siis tarvitse tietää kaikkea, parhaita oppeja usein on se, miten tietoa haetaan. Nettiopastaja toimii samalla kannustajana ja rohkaisijana sekä hyvänä esimerkkinä ikääntyneestä ihmisestä, joka käyttää mielellään ja sujuvasti tietotekniikkaa. Nettiopastaja ei tee asioita toisen puolesta, vaan neuvoo ja auttaa opastettavaa. Nettiopastajat auttavat sekä tietotekniikan että internetin käytössä.

Ikäihmisille suunnatuissa toimintamalleissa painottuu erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen, yhteisöllisyyden, kohtaamisen, osallisuuden ja kotona pärjäämisen tukeminen. Keinoina ovat mm. lähipalvelu, ryhmätoiminta, kohtaamispaikka ja etsivä työ.

5.5 Muut kohderyhmät

Muut kohderyhmät eivät muodostaneet aineistossa mitenkään yhtenäistä kokonaisuutta, mutta niihin kohdennettua kehittämistoimintaa ja toimintamalleja tarkastellaan seuraavassa omana kokonaisuutenaan.

Tarpeet

Muiden kohderyhmien osalta useimmiten kuvattu tarve oli asiakaslähtöisyyden ja asiakasymmärryksen parantaminen palveluissa. Palvelujen osalta tarpeina kuvattiin myös resurssien käytön tehostaminen ja yhteistyön lisääminen eri sektorien välillä. Yhteiskunnallisella tasolla nostettiin esiin huoli syrjäytyneistä ja tietoisuuden lisääminen eriarvoisuudesta ja osallisuudesta.

Tavoitteet

Muilla kohderyhmille kehitettyjen ratkaisujen tavoitteet palvelujen osalta liittyivät asiakasosallisuuden parantamiseen ja asiakkaan aitoon kohtaamiseen, toimiviin palveluihin ja prosessikuvauksiin, palvelutarpeiden tunnistamiseen ja palveluohjaukseen sekä tehtävien selkiyttämiseen ja toimivaan yhteistyöhön ja julkisten palvelujen täydentämiseen. Tavoitteita asetettiin myös heikommassa asemassa olevien hyvinvoinnin tukemiseen, elämänlaadun, hyvinvoinnin ja arjen hallinnan lisäämiseen sekä työelämäkykyjen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen.

Kehittämisen kohteet

Muilla kohderyhmille suunnatun kehittämisen kohtein oli muun muassa hyvinvointityöntekijöiden (kunnat, järjestöt, säätiöt, oppilaitokset) jalkautuminen kohtaamaan ja kuuntelemaan eri-ikäisiä ihmisiä aidosti arjen toimintaympäristöissä, eläytymismenettelmä, jossa osallistujat annettujen roolien puitteissa etenevät hyvinvoinnissa ja osallisuudessa, mielenterveyskuntoutujien palvelukotiasumisen muuntaminen tukiasumiseksi, pitkään toimeentulotukea saaneen toiminta- ja työkyvyn arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä, asumisneuvonnan kehittäminen, sekä syrjäytymisvaarassa olevien päivätoiminta.

Toimintamallit

Muihin kohderyhmiin suunnatun kehittämistoiminnan tuloksena oli syntynyt yhdeksän geneeristä toimintamallia.

[Varhainen avoin yhteistoiminta](#) on koko kunnan tasolla toimiva ehkäisevän työn ylisektorinen ja verkostodialoginen toimintamalli, jossa ovat mukana kaikki toimijat sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti: kuntalaiset/asiakkaat, työntekijät, esimiehet, ylin johto ja poliittiset päätöksentekijät. Malli voidaan tiivistää kolmeen periaatteeseen: toimitaan 1) varhain, 2) avoimesti, ja 3) yhdessä. Vastakohtana on myöhäinen, suljettu yksintoiminta. Mallin avulla pyritään pois ns. "yksin pärjäämisen kulttuurista". Mallia ja siihen liittyviä dialogisia menetelmiä (Huolen puheeksiottaminen varhaisena dialogina, Ennakointidialogit eli Tulevaisuuden muistelu sekä Hyvien käytäntöjen dialogit) on kehitetty pitkäjänteisesti usean vuoden ajan useamman kunnan toimijoiden sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä.

THL:ssä kehitetty [Eriarvopeili](#) on eläytymismenettelmä, jossa osallistujat annettujen roolien puitteissa etenevät hyvinvoinnissa ja osallisuudessa. Eriarvopeilin avulla havainnollistetaan omakohtaisen kokemuksen kautta hyvinvoinnin ja terveyden taustatekijöiden merkitystä ja sitä, kuinka eri tekijät vaikuttavat eriarvoistumiseen ja osallisuuteen. Peiliin osallistujat kutsutaan riittävän suureen tilaan ja heille kuvataan toiminta. Toimijoille jaetaan roolikortit ja lähtötilanteessa kaikki roolikortin saaneet seivovat tilan keskellä rivissä kasvot samaan suuntaan. Osallistujan eteneminen huoneessa kuvaa muutoksia hyvinvoinnissa. Ohje: Olet varmasti lapsena pelannut Väriä. Sinä saat ottaa askeleen eteenpäin, jos sinulla on tiettyä väriä. Nyt teemme saman, mutta pelaajalla on rooli, jonka ominaisuuksien myötä hän etenee. Huoneen toinen pää on "Hyvinvointi", jonka suuntaan astellaan, jos astutaan eteenpäin.

Sininauhaliiton ideoiman [päiväkeskuksen](#) tarkoituksena on heikossa asemassa olevien kuntalaisten lähipalveluiden ja yhdenvertaisuuden turvaaminen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Päiväkeskus voidaan perustaa esim. järjestöjen, kunnan, seurakunnan ja TE-toimiston yhteistyönä ja kehittämissyöhyöhön kutsutaan mukaan myös asiakkaat/päiväkeskuskävijät. Päiväkeskus on paikka, johon voi mennä juuri sellaisena kuin on ja liittyä joukkoon omalla tavallaan, joko vain kahvitellen tai osallistuen erilaisiin ryhmiin tai ryhtymällä vapaaehtoistoimijaksi. Vapaaehtoisena voi toimia esim. ryhmänohjaajana, kahvinkeskustelijana tai leipurina, omien osaamistensa ja kiinnostuksen kohteidensa mukaan. Vapaaehtoistoiminnan tulee olla koordinoitua (kunta, järjestö, seurakunta) ja suunnitelmallista. Päiväkeskuksessa tarjotaan kahvia

ja/tai ruokaa, joka tuottaa kustannuksia. Tähän takoitukseen on mahdollista saada lahjoituksia, mutta sen lisäksi on hyvä kerätä vapaaehtoista maksua tarvikkeiden hankkimista varten. EU-ruokajakelun saaminen samaan kiinteistöön päiväkeskuksen kanssa on hyvä mahdollisuus tavoittaa heikossa asemassa olevia kuntalaisia. Tämä madaltaa myös kynnystä tulla päiväkeskukseen.

[Täsmälääke](#) on Lahden kaupungissa kehitetty terveydenhoitajan ja liikunnanohjaajan muodostama työparimalli, jossa asiakas saa liikunnan- ja elintapaohjauksen samassa kokonaisuudessa. Toiminnan tarkoituksena on saada terveysliikunta osaksi ihmisten arkea. Malli on sovellettavissa mille tahansa kohderyhmälle tai organisaatioon, jossa halutaan toteuttaa elintapaohjausta ja liikunnanohjausta ryhmämuotoisesti ja toiminnallista, asiakaslähtöistä tapaa hyödyntäen. Toiminnalla tuetaan kohderyhmäläisten työelämässä pysymistä, perheiden jaksamista ja ehkäistään syrjäytymistä. Terveydenhoitaja-liikunnanohjaaja – työpari suunnittelee ryhmät yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Työpari toteuttaa terveysliikuntaryhmien ohjauksen. Tapaamisten sisältö koostuu liikunnasta, keskusteluista, ryhmätöistä sekä kotitehtävistä. Aiheina on liikuntaan motivointi, terveyttä edistävä ja ylläpitävä ravitseminen sekä arjenhallinta. Ryhmän jäsenet saavat vaikuttaa liikuntaosuuden valintaan. Ryhmän toiminta etenee tavoitteellisesti.

Muita toimintamalleja olivat [mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut](#), jonka tarkoituksena on edistää asiakkaiden osallisuutta ja oman elämän hallintaa ja johon järjestetään tarpeen mukainen moniammatillinen hoito ja tuki; [pitkään toimeentulotukea saaneen toiminta- ja työkyvyn arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä](#); [puhelinringit](#), jonka tarkoituksena on ehkäistä ikäihmisten ja muiden kohderyhmien syrjäytymistä puhelimitse toteutettavia ryhmäpuheluja hyödyntäen; [tulosidonnaisen palvelusetelin hinnoittelu käyttövaralaskelmaa hyödyntäen](#) on malli, jolla suunnitellaan eri tuloluokkiin kuuluvia asiakkaita tasapuolisesti kohteleva palvelusetelin hinnoittelukäytäntö; sekä [kuvallisen etäyhteyden välityksellä toteutettava kriisityö](#), jonka tarkoituksena on tarjota apua oikea-aikaisesti, tukea kriisistä selviytymisessä ja voimavarojen lisääntymisessä sekä ehkäistä mielenterveyden häiriöitä ja syrjäytymistä.

6 Johtopäätökset

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen kohdentuvan kehittämistoiminnan kohderyhmät ovat varsin selkeät. Pääpaino on lasten, nuorten ja perheiden sekä työttömien syrjäytymisen ja eriarvoistumisen torjumisessa ja ehkäisemisessä. Myös ikäihmiset voivat olla vaarassa syrjäytyä ja kehittämistoimintaa kohdennetaan myös heitä tukevien ratkaisujen kehittämiseen. Tarkempaa analyysiä kehittämistoiminnan kohdentumisen volyyymista eri kohderyhmiin ei kuitenkaan voi tehdä Innokylä-aineiston perusteella.

Kehittämistoiminnan lähtökohdaksi asetettiin runsaasti erilaisia tarpeita ennen kaikkea palveluiden asiakkaiden ja loppukäyttäjien näkökulmasta. Ammattilaisten, johdon tai organisaation näkökulmista tarpeita tarkasteltiin selvästi niukemmin. Jonkin verran pidettiin silmällä ammattilaisten työn sujuvuuteen ja yhteistyöhön sekä organisaation kustannussäätöihin liittyviä tarpeita. Asiakkaiden/kansalaisten tai muiden toimijaryhmien osallistuminen tarpeiden määrittelyyn ei selviä systemaattisesti aineistosta, mutta vaikutelmaksi jää, että asiakastarpeet ovat paljolti ammattilaisten ja projektikehittäjien määrittelemiä tarpeita. Paikoitellen aineistosta käy kuitenkin ilmi, että esimerkiksi asiakkaita osallistavia asiakasymmärryksen menetelmiä on käytetty. Kullekin kohderyhmälle piiryy omanlaisia tarpeitaan, mutta kaikkia kohderyhmiä koskettelevat tarpeet liittyvät sektorirajat ylittäviin palvelukokonaisuuksiin, sujuviin palveluketjuihin ja yhden luukun periaatteeseen sekä osallisuuteen, yhteisöllisyyteen, sosiaalisiin verkostoihin, elämänhallintaan ja arjen taitoihin. Tarpeita määritellään sekä palveluihin että elämänmuutokseen liittyen.

Myös kehittämisen tavoitteissa näkyy toisaalla palvelujen kehittämiseen ja toisaalla asiakkaiden/kansalaisten elämänmuutokseen liittyvät tavoitteet. Tavoitteet ovat useimmiten yhdistettävissä kehittämisen lähtökohdaksi olleisiin tarpeisiin, jolloin tarpeet on käännetty kehittämisen tavoitteiksi ja ne ovat tällöin samansisältöisiä tarpeiden kanssa tai niillä on yhteys. Tavoitteet jäävät paikoitellen varsin yleiselle tasolle siten, että ne eivät ohjaa riittävästi kehittämistä ja niiden saavuttamisen arvioiminen voi olla vaikeaa. Tavoitteet ovat monikerroksisia aina yksilöllisistä tarpeista lähtien yleisiin eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen ja ennaltaehkäisemisen tavoitteisiin.

Kehittämisen tavoitteet ovat aineistossa jalostuneet kehittämisen kohteiksi, erilaisiksi konkreettisiksi kehitettäviksi ratkaisuksi, melko sujuvasti. Kehiteltävien ratkaisujen avulla koetetaan vastata kehittämistarpeisiin. Eri kohderyhmien osalta on omat painotuksensa kehittämisen kohteissa; lapset ja perheet – kohderyhmällä erilaiset perhetyön muodot, nuorilla yksilölliseen ohjaukseen, tukeen ja valmennukseen tähtäävät ratkaisut sekä erilaiset ryhmätoiminnan muodot, työttömällä kuntouttava työtoiminta, palveluohjaus sekä koulutus ja valmennus ja ikäihmisillä erityisesti erilaiset ryhmätoiminnan ja yhteisöllisen toiminnan muodot. Aineistosta ei selviä, missä määrin asiakkaat ja loppukäyttäjät sekä muut toimijaryhmät ovat osallistuneet ratkaisujen ideointiin ja suunnitteluun.

Kehitetyjen paikallisten ratkaisujen kuvauksia ja niiden kokeilua, toteuttamista ja vakiinnuttamista koskevaa tietoa löytyi Innokylän Verstaista vain paikoitellen. Ratkaisuja koskevia arviointisuunnitelmia ja arvioinnin tuloksia löytyi hivenen enemmän, mutta niitäkin suhteellisen vähän. Arviointia oli tehty pääasiassa asiakkaiden näkökulmasta. Käytetyimpiä menetelmiä olivat kysely ja haastattelu joko ratkaisun kokeilun aikana tai sen jälkeen. Myös ryhmämuotoisia arviointikeskusteluita asiakkaiden kanssa sekä hanketyöntekijöiden itsearviointeja oli järjestetty. Systemaattisempaa ennen-aikana-jälkeen seuranta ja arviointia oli tehty niukalti. Joitain indikaattoripohjaisia ennen-jälkeen-arviointeja oli kuitenkin tehty. Muista näkökulmista tehty arviointi oli vähäistä. Ratkaisujen taloudellisia vaikutuksia seurattiin tai pohdittiin vain paikoitellen.

Asiakkaiden ja loppukäyttäjien osallistuminen kehittämistarpeiden määrittelyyn ja tosiaalla arviointiin on aineistossa orastavasti esillä, mutta asiakasosallisuutta tulisi vahvista siten, että asiakkaat/kokemusasiatuntijat kulkevat kehittämisprosessin mukana alusta loppuun. Kehittäminen on vielä liiaksi ammattilaisvetoista. Toisaalta, kehitetyt palvelut ovat pitkälti rakenteeltaan jo avoimia siten, että ko. asiakasta koskeva toiminta suunnitellaan yhdessä asiakkaan kanssa palvelua toteutettaessa. Kehittämistoimintaan tulisi lisäksi rakentaa vahvemmin moninäkökulmaisuuden asetelma siten, että asiakasnäkökulman lisäksi se huomioisi ammattilaisten, organisaation ja johdon sekä päätöksenteon näkökulmia. Ratkaisujen käytäntöön vieminen ja perustoimintan vakiinnuttaminen edellyttää, että keskeiset toimijaryhmät ja näiden

näkökulmat ovat kehittämistoiminnassa mukana alusta alkaen. Lisäksi erityisesti kustannusseurantaa eri tasoilla tulisi vahvistaa.

Kehittämistoiminnan tuottamia yleisiä, geneerisiä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen tarkoitettuja toimintamalleja löytyi aineistosta runsaasti. Kullekin kohderyhmälle suunnatuissa malleissa on jälleen omat painotuksensa, mutta malleista löytyy kaikille kohderyhmille yhteisiä keskeisiä elementtejä. Yhteisiä peruslähtökohtia ovat huolen puheeksi ottaminen ja ongelmiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa, asiakkaiden tarpeiden huomioiminen yksilöllisesti ja asiakkaiden osallistuminen tätä koskevan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen sekä ongelmien kärjistyksen ja syrjäytymisen torjuminen. Toiminnalla koetetaan tukea omien voimavarojen hyödyntämistä, voimaantumista, hyvinvointia, osallisuutta, sosiaalisten verkostojen, vuorovaikutustaitojen ja yhteisöllisyyden luomista sekä arjen ja sen taitojen hallintaa. Palvelumallien keskeisiä osatekijöitä ovat palvelujen oikea-aikaisuus, palvelujen vieminen asiakkaan luokse ja kotikäynnit, moniammatillisuus ja -alaisuus, ryhmätoiminnan eri muodot ja vertaisten kokemukset, palvelukokonaisuudet ja -verkostot, sektorirajojen ylittäminen, valmennus, koulutus ja palveluihin ohjaaminen.

Toimintamallien sovelluksia ja muunnoksia erilaisiin ympäristöihin löytyi aineistosta niukalti. Arviointitietoa löytyi vain paikoitellen niin mallin alkuperäistä kehittämissympäristöä kuin muissa ympäristöissä tehtyjä kokeiluja ja sovelluksia koskien. Arviointitulokset kertovat tyypillisesti, että toiminnasta oli asiakkaille hyötyä eri tavoin, mutta syvempi tieto eri osatekijöiden ja erilaisten mekanismien merkityksestä muutoksen saavuttamisessa puuttuu.

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen toiminnasta syntyy aineiston perusteella kuva, jossa on yhteisesti jaettu ja oikeansuuntainen ydin. Palvelukokonaisuudet, monialaisuus ja sektorirajojen ylittäminen on malleissa mukana, mutta vaikutelmaksi jää, että vielä on otettava lisäaskeleita tähän suuntaan. Toimintamalleista löytyy paljon eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikoita, joita luovasti yhdistelemällä on mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia eri kohderyhmien kohdalla ennemminkin kuin pitäytymällä vain johonkin tiettyyn toimintamalliin. Tarvitaan esimerkkejä siitä, miten erilaisia rakenuspalikoita on hyödynnetty erilaisissa ympäristöissä ja erilaisten kohderyhmien kohdalla sekä arviointitietoa siitä missä onnistuttiin ja miten tämä saavutettiin. Mikään ei itsessään ole sisäiseltä ominaisuudeltaan vaikuttavaa, mutta se voi olla yksi keskeinen elementti jossakin ympäristössä ja yhteyksissä hyvän tuloksen saavuttamisen kannalta. Toisaalla tarvitaan myös tutkimusta siitä, missä määrin erilaiset eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen tarkoitetut toimintatavat ylläpitävät eriarvoisuutta ja syrjäytymistä lokeroimalla ihmisiä tietyllä tavalla ja erilaisiin luokkiin. Kehittämisen tavoitteena voisi olla vieläkin radikaalimmat uudistukset rakenteissa ja kokonaisissa systeemeissä, joita tässä katsauksess eritellyissä toimintamalleissa ja kehittämistoiminnassa otetaan paljolti annettuina, koskien palvelu- ja koulutusjärjestelmää sekä muita yhteiskunnallisia rakenteita.

Tutkimusaineiston arvioinnissa hyödynnetty arviointikehikko osuu hyvin kehittämistoiminnan keskeisiin sisältöalueisiin. Kolmiportainen arviointikriteeristö oli kuitenkin paikoitellen liian epämääräinen tai ympärilyövä ja yksittäisiin väittämiin oli sisällytetty paikoitellen liikaa sisältöä. Kehikko toimii paremmin kehittämistoiminnan aikaisena itse- ja vertaisarvioinnin välineenä kuin jo loppuun saatetun kehittämisen arvioinnissa. Sen jatkokehittämisessä on panostettava tarkempiin ja yksilöidympiin kriteereihin.

Liite 1: Kehittämistoiminnan arviointikehikko

Innokylän arviointimittari on kehittämistoiminnan itse- ja vertaisarvioinnin työkalu, jonka avulla arvioidaan kehittämisprosessia ja kehittämisen tavoitteiden saavuttamista.

Parhaimman hyödyn saat työkalusta, kun käytät sitä heti kehittämisen alusta alkaen. Voit hyödyntää mittaria useamman kerran kehittämisprosessin aikana ja kehittämisen päätyttyä. Voit esimerkiksi aikatauluttaa mittarin käytön osaksi kehittämisen vuosikelloa.

Työkalun avulla arvioit kehittämistoiminnan keskeisiä sisältöjä. Työkalu toimii liikennevalomallina: jos saat kriteeristä punaisen valon, on sinun syytä pysähtyä miettimään kyseistä kohtaa. Keltainen valo kehottaa kiinnittämään asiaan huomiota. Vihreällä valolla voit jatkaa eteenpäin. Väreistä saat myös suuntaa, mihin sinun tulisi kehittämistyössäsi pyrkiä: vihreä valo kertoo ideaalitilanteesta.

Pysähdy! Nyt on syytä miettiä tämä asia uudelleen.

Kiinnitä huomiosi tähän.

Hienoa, jatka samaan malliin.

Uusien ratkaisujen kehittäminen ei ole yksisuuntainen prosessi, jossa edetään tietyn kaavan mukaan ja jossa siirrytään seuraavaan vaiheeseen edellisen valmistuttua. Kaikki palaset voivat muuttua kunnes kehittäminen on päättynyt. Muutos yhdessä sisällössä voi merkitä muutoksia muissa sisällöissä. Esimerkiksi jonkin palvelun kehittämisessä voidaan ottaa uusi suunta siten, että tarpeet ja tavoitteet joudutaan määrittelemään uudelleen.

Tarpeet

Kehittämisen tulisi perustua tarpeisiin: ne kertovat miksi kehittämistä tehdään. Tarpeet ovat usein moninaisia ja ne voivat muuntua tilanteiden mukaan. Siksi on tärkeää tunnistaa haasteen kannalta merkitykselliset toimijaryhmät, toimintaympäristöt ja erilaiset tarpeet.

Tarpeita ei ole määritelty.

Tarpeet on määritelty yksipuolisesti, epämääräisesti tai liian yleisiksi.

Tarpeet on määritelty selkeästi, riittävän moninäkökulmaisesti ja niistä ilmenee miksi kehittämistä tehdään.

Tavoitteet

Tarpeet ohjaavat tavoitteiden muotoilua. Tavoitteet kertovat mihin kehittämisellä pyritään. Hyvä tavoite on konkreettinen, täsmällinen, realistinen ja arvioitava. Tavoitteet voivat koskea mm. kehitettävän ratkaisun toteutustapaa, ominaisuuksia tai tuloksia, joita ratkaisulla halutaan saavuttaa. Tavoite voi vastata seuraaviin kysymyksiin: *kuka tai ketkä (saavuttaa), kuinka paljon, mitä ja mihin mennessä?*

Tavoitteita ei ole määritelty tai tavoitteet eivät ole yhdistettävissä tarpeisiin.

Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat yleisiä eikä niitä voi kaikilta osin arvioida.

	Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat konkreettisia, niistä ilmenee mitä tuloksia (<i>muutoksia</i>) halutaan saavuttaa ja niiden saavuttamista voi arvioida.
--	---

Osallisuus

On tärkeää, että asiakkaat ja loppukäyttäjät sekä muut keskeiset toimijat (ammattilaiset, organisaatio, päättäjät, johto) osallistuvat kehittämisen eri vaiheisiin tarkoituksenmukaisella tavalla. Kumppanuudet tarjoavat yhteistä hyötyä asiantuntijuuden, tietojen, taitojen ja resurssien jakamisen myötä ja vahvistavat onnistumisen edellytyksiä, kun tarpeista, tavoitteista, kehitettävästä ratkaisusta, arvioinnista ja vakiinnuttamisesta on sovittu yhdessä.

	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat eivät juurikaan ole osallistuneet kehittämistoimintaan.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan satunnaisesti tai jossain määrin.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan riittävästi sen eri vaiheissa.

Ratkaisun kuvaus

Kehitettävä ratkaisu on hyvä jäsentää kehittämisprosessin kuluessa sanalliseksi kuvaukseksi, kaavioksi, kuvioiksi tms., jonka avulla kokeilu ja toteuttaminen tehdään. Jäsennyksen ei tarvitse olla valmis kokeiluvaiheessa, vaan sitä voidaan jäsentää kokeilun tulosten perusteella ja koko prosessin ajan.

	Kehitettävä ratkaisu on vasta ideatasolla.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa alustava kuvaus, kuvio, kaavio tms.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa pitkälle viety tai valmis kuvaus, kuvio, kaavio tms tai ratkaisussa hyödynnetään valmista sovellettavissa olevaa ratkaisua, joka sovelletaan omaan toimintaan.

Vastaako ratkaisu tavoitteisiin

Kehitettävällä ratkaisulla vastataan tarpeisiin ja tavoitteisiin: miten haaste ratkaistaan? Onko kehitettävä ratkaisu perusteltu tai riittävä tavoitteisiin nähden?

	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet eivät liity toisiinsa.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät toisiinsa vain osittain.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät selkeästi toisiinsa.

Kokeilu

Kokeilu on hyvä tapa suunnitella ja jalostaa ratkaisua. Toimiiko vai eikö toimi, jäikö jotain olennaista huomioimatta? Ketterä arviointi on olennainen osa kokeilua ja mahdollistaa ratkaisun korjaamisen. Riippuu kuitenkin ratkaisun luonteesta missä vaiheessa ja kuinka nopeasti sitä on mahdollista kokeilla.

 Ratkaisua ei ole vielä kokeiltu käytännössä tai kokeilu on keskeytetty.

 Ratkaisua on kokeiltu käytännössä, mutta kokeilu on kesken.

 Ratkaisua on kokeiltu käytännössä ja kokeilu on päättynyt.

Arviointi

Arviointi kertoo saavutettiin se mitä tavoiteltiin. Tavoitteiden perusteella määritellään arviointikysymykset, joihin arvioinnilla yritetään vastata sekä arviointikriteerit tai indikaattorit, joiden avulla seuranta tai arviointi tehdään. Arviointi voi kohdistua tavoitteista riippuen ratkaisun toteutukseen tai tuloksiin ja sitä voidaan tehdä ennen, aikana ja jälkeen toteutuksen. Lisäksi on hyvä seurata mahdollisia tahattomia muutoksia.

 Tavoitteiden saavuttamista ei ole arvioitu.

 Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu, mutta tavoitteita ei ole (vielä) saavutettu tai ne on saavutettu vain osittain.

 Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu ja ne on pääosin tai kokonaan saavutettu.

Resurssit

Ratkaisun toteuttaminen ja vakiinnuttaminen vaativat onnistuakseen resursseja. Resursseja ovat esimerkiksi aika, raha, henkilöstö sekä riittävät tiedot, taidot ja välineet.

 Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resursseja (aika, henkilöstö, raha, osaaminen) ei ole olemassa.

 Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat puutteellisesti olemassa.

 Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat riittävästi olemassa.

Toteuttaminen

Onnistunut kokeilu kannattaa vakiinnuttaa arkipäivän pysyväksi käytännöksi. Vakiinnuttaminen on sitä helpompaa, mitä vahvemmin ratkaisun kannalta keskeiset toimijat ovat osallistuneet yhteiseen kehittämistoimintaan. Toisinaan ratkaisu voi olla kertaluontoisesti toteutettava, jota ei tarvitse vakiinnuttaa osaksi arkipäivän toimintaa.

 Ratkaisun toteuttamista osana arkipäivän toimintaa ei ole vielä aloitettu tai se on keskeytetty.

	Ratkaisun toteuttaminen osana arkipäivän toimintaa on käynnissä.
	Ratkaisu on vakiinnutettu osaksi arkipäivän toimintaa tai toteutus oli kertaluontoinen.

Lähteet

- Prättälä, R., Koskinen, S., Martelin, T., Lahelma, E., Sihto, M. & Palosuo, H. (2007) Terveyserot ja niiden kaventamisen haaste. Teoksessa: Palosuo, H., Koskinen, S., Lahelma, E., Prättälä, R., Martelin, T., Ostamo, A., Keskimäki, I., Sihto, M., Talala, K., Hyvönen, E., & Linnanmäki, E. (toim.) Terveiden eriarvoisuus Suomessa. Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:23
- Rotko, T. & Kauppinen, T. (2016) Terveys 2015 - kansanterveysohjelman loppuarviointi. Työpaperi 8/2016, THL. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130313/TY%C3%962016_8_Terveys%202015_WEB_korjattu%20ja%20linkitetty_6.4.16%20%283%29.pdf?sequence=1
- STM (2016a) Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. <http://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>
- STM (2016b) Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta. <http://stm.fi/hankkeet/terveys-ja-hyvinvointi>
- THL (2015a) Eriarvoisuus. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>
- THL (2015b) Osallisuutta edistämällä vähennetään eriarvoisuutta. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/128983/Osallisuus_final_17.11.2015.pdf?sequence=1
- THL (2016a) Terveys 2015 -ohjelma päättyi - hyvinvointi- ja terveyspoliittiset linjaukset taitekohdassa. <https://www.thl.fi/fi/-/terveys-2015-ohjelma-paattyy-hyvinvointi-ja-terveyspoliittiset-linjaukset-taitekohdassa>
- THL (2016b) Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisen perustelut. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/kaventamisen-perustelut>

Juha Koivisto
Pia Blomqvist

Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen rakennuspalikat

INNOKYLÄN INNOVAATIOKATSAUS

Tässä innovaatiokatsauksessa tarkastellaan eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämistoimintaa ja sen tuottamia toimintamalleja. Katsaus jäsentää eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyvän kehittämistoiminnan kohderyhmiä, tarpeita, tavoitteita ja kehittämisen kohteita sekä toimintamallien keskeisiä ja yhteisiä elementtejä. Lisäksi tuodaan esiin niitä kipupisteitä, joihin kehittämis- ja arviointitoimintaa tulisi edelleen fokusoida. Katsaus rajaa tarkastelun hyvinvointi- ja terveysalan kansalliseen innovaatioympäristöön [Innokylään](#) tuotettuihin eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumisen kehittämissisältöihin ja toimintamalleihin. Katsaus tarjoaa sekä kehittäjille että päätöksentekijöille moninaista tietoa eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseen liittyen. Katsauksen sisältöjä voidaan käyttää uusien kehittämisavausten rakennuspalikoina ja kehittämistä koskevien päätösten tukena.

